

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE İHRACATA YÖNELİK
VERGİ TEŞVİKLERİ VE ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Korhan GÜNAY

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Habib YILDIZ

EYLÜL– 2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE İHRACATA YÖNELİK VERGİ TEŞVİKLERİ VE ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Korhan GÜNAY

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

Bu tez 15/09/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Habib YILDIZ

Doç. Dr. Şaban KAYIHAN

Yrd. Doç.Dr. N. Tolga SARUÇ

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Korhan GÜNAY

15.09.2008

ÖNSÖZ

İhracat teşviki araçlarından olan ihracata yönelik vergisel teşvikleri ile kısa vadede ülke içinde üretilen mallara ihraç imkanları sağlamak, dış piyasalarda aynı cins ve kalitedeki mallara karşı rekabet gücü kazandırmak, uzun vadede ise toplam ihracat miktarı içinde işlenmiş ürün payını arttırmak ve böylece ihracat yapısını değiştirmek amaçlanmaktadır. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Habib YILDIZ ile maliye bölümündeki değerli hocalarıma ve beni her zaman destekleyen aileme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Korhan GÜNAY

15.09.2008

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: VERGİ TEŞVİKLERİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ	4
1.1. Teşvik Kavramı.....	4
1.2. Teşvik Sisteminin Sınıflandırılması	5
1.3. Vergi Teşviklerinin Teorik Temelleri	6
1.4. Vergi Teşviklerinin Ekonomik Etkileri.....	8
1.5. Vergi Teşviklerinin Ekonomik Gerekçeleri	12
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE UYGULANAN İHRACATA YÖNELİK VERGİ TEŞVİKLERİ	16
2.1. İhracatta Devlet Yardımları.....	16
2.1.1. Araştırma Geliştirme Yardımı	18
2.1.2. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi	19
2.1.3. Eğitim Yardımı	21
2.1.4. İstihdam Yardımı	22
2.1.5. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı	23
2.1.6. Pazar Araştırmasına Yönelik Yardımlar	24
2.1.6.1. Pazar Araştırması Projelerinin Desteklenmesi.....	24
2.1.6.2. KOBİ’ler Arasında Uluslar Arası İşbirliğinin Desteklenmesi	25
2.1.7. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi Ve Yurtdışı İhtisas Fuarları	26
2.1.7.1. Yurtdışında Düzenlenen Fuar Ve Sergilere Milli Düzeyde Veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi	26
2.1.7.2. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi	28

2.1.8. Yurtdışı Ofis-Mağaza İşletme Ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Yardımlar	29
2.1.9. Marka Tanıtım Ve Türk Malı İmajı	31
2.1.10. Patent, Faydalı Model Belgesi Ve Endüstriyel Tasarım	33
2.2. İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası	33
2.3. İhracatta KDV İstisnası	38
2.3.1. Mal İhracatında KDV İstisnası	39
2.3.2. Hizmet İhracatında KDV İstisnası	39
2.3.3. İhraç Kaydıyla Yapılan Teslimlerde KDV İadesi (Tecil -Terkin Uygulaması).....	40
2.4. Dâhilde İşleme Rejimi	42
2.5. Hariçte İşleme Rejimi	43
2.6. Eximbank Uygulamaları	44
2.6.1. Kredi programları.....	45
2.6.1.1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri	45
2.6.1.2. Özellikli Krediler	48
2.6.1.3. Döviz Kazandırıcı Hizmet Kapsamında Krediler	52
2.6.1.4. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Krediler	54
2.6.2. İhracat Kredi Sigortaları.....	55
2.6.3. Ülke Kredi Ve Garanti Programları	58
2.7.İhracat Sayılan Satış ve Teslimlerde Gümrük Muafiyeti.....	60
2.8. İhracatta ÖTV İstisnası	61
2.8.1. İhraç Kayıtlı Teslimlerde ÖTV Uygulaması.....	63
2.8.2. DİR Kapsamında ÖTV İstisnası	64
2.9. Gelir ve Kurumlar Vergisinde İhracatçıya Sağlanan Avantajlar	65
2.10. Serbest Bölgelere Yönelik Vergisel Teşvikler.....	66
2.11. Türkiye’de İhracatla İlgili Veriler.....	68

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE UYGULANAN VERGİ

TEŞVİKLERİNİN ETKİNLİĞİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET ARAŞTIRMASI.....	71
---	-----------

3.1. Alan Araştırması	71
3.1.1. Ankete Katılan Firmalar İle İlgili Değerlendirme	71
3.1.2. Araştırmanın Tanımı	72
3.1.3. Araştırmanın Amaçları.....	72
3.1.4. Araştırmanın Varsayımları.....	72
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	73
3.1.6. Araştırmanın Yöntem Ve Modeli	73
3.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	73
3.2.1. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri	73
3.2.2. Anketin 1. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi	74
3.2.3. Anketin 2. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi	76
SONUÇ.....	79
KAYNAKÇA	82
ÖZGEÇMİŞ.....	86

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma- Geliştirme
DAB	: Döviz Alım Belgesi
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DFİF	: Destekleme Fiyat İstikrar Fonu
DIİB	: Dahilde İşleme İzin Belgesi
DİR	: Dahilde İşleme Rejimi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTŞŞ	: Dış Ticaret Sermaye Şirketi
DTŞ	: Dış Ticaret Şirketi
EBRD	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EBSO	: Ege Bölgesi Sanayi Odası
FOB	: Free on Board yani tedarikçinin malzemeyi nakliye yapılacağı geminin güvertesine taşıyana kadar olan sorumluluğunu içerir.
GATT	: The General Agreement on Tariffs and Trade
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
İKV	: İslam Kalkınma Bankası
İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
JPY	: Japon Yeni
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖY	: Kalkınmada Öncelikli Yerler
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SDŞ	: Sektörel Dış Ticaret
SDTŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketi
SÖİK	: Sevk Öncesi İhracat Kredileri
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu

TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilim ve Araştırma Kurulu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
USD	: Amerikan Doları
GBP	: İngiliz Sterlini
ÜD	: Üretici Dernekleri
VRHİB	: Vergi, Resim Harç İstisna Belgesi
YTL	: Yeni Türk Lirası

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Pazar Araştırması Projelerinde Sağlanan Destek Miktarları	25
Tablo 2: Yurtdışı İhtisas Fuarlarında Sağlanan Destekler	29
Tablo 3: Yurtdışı Ofis-Mağaza İşletme Ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Destekler	30
Tablo 4: SDŞ'lerde Ortak Sayısına Göre Destekleme Meblağları.....	30
Tablo 5: Kısa Vadeli Krediler	47
Tablo 6: Kısa Vadeli Kredilerin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%).....	47
Tablo 7: Kısa Vadeli Kredilerin Sektörel Dağılımı (%)	48
Tablo 8: Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarı.....	56
Tablo 9: Kısa Vadeli İhracat Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatın Sektörel Dağılımı (%)	57
Tablo 10: Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı	57
Tablo 11: Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan İşlem Tutarı.....	58
Tablo 12: Ülke Kredi/Garanti Puanları	60
Tablo 13: En Çok İhracat Yapılan Ülkeler (ABD \$)	68
Tablo 14: İhraç Değeri Yüksek Maddeler (ABD Milyon \$).....	68-69
Tablo 15: 1980-2007 Dönemi Türkiye'nin Dış Ticaret Rakamları (Milyon Dolar)	69-70

Tablo 16: Firmaların Faaliyet Süresi	74
Tablo 17: Firmaların Üretim Durumu	74
Tablo 18: Firmaların Sermaye Yapısı	74
Tablo 19: İhracat Yapılan Ülkeler	74
Tablo 20: İhracat Geçmişi	75
Tablo 21: Çalışan Sayısı	75
Tablo 22: İhracat Geçmişi	75
Tablo 23: İhracatın Ciroya Yansıma Yüzdesi	76
Tablo 24: Firmaların İhracat Teşvikleri İle İlgili Düşünceleri	76
Tablo 25: Firmaların Eximbank Uygulamaları Ve Diğer Konularla İlgili Düşünceleri	77

Tezin Başlığı : Türkiye’de İhracata Yönelik Vergi Teşvikleri ve Analizi	
Tezin Yazarı :Korhan GÜNAY	Danışman : Doç.Dr.Habib YILDIZ
Kabul Tarihi : 15.09.2008	Sayfa Sayısı : IX (ön kısım) + 86 (tez)
Anabilim Dalı : Maliye	Bilim Dalı : Maliye
<p>Teşvik kavramı, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve/veya gayri maddi destek ve özendirme olarak tanımlanabilir. Teşvikler, klasik devlet anlayışının değişmesi ve devletin görev alanının genişlemesi ile birlikte, devletin ekonomiye müdahale araçlarından biri haline gelmiştir.</p> <p>İhracata yönelik vergi teşvikleri, ihracat endüstrilerinin karlılığını arttırmak suretiyle, ekonominin kıt kaynaklarını iç piyasa yerine, dış pazarlara yöneltme amacına hizmet eden önlemlerdir. İhracata yönelik vergi teşvikleri sayesinde firmalara dış pazarlarda diğer global firmalarla rekabet edebilme imkanı sağlanmaktadır.</p> <p>Bu çalışmada konunun bütünlüğü açısından ihracat teşvikleri konusuna genel olarak değinilmiş, sonrasında ise Türkiye’de uygulanmakta olan ihracata yönelik vergi teşvikleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İhracata yönelik vergi teşviklerinin ihracat rakamlarına olumlu bir şekilde yansıyor yansımadağı, etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadağı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan anket çalışması ile ihracata yönelik vergi teşviklerinin firmalar açısından analizi yapılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Teşvik, İhracat Teşvikleri, Vergi Teşvikleri	

Title of the Thesis: Tax Prompt and Analyze Regarding Export in Turkey.	
Author : Korhan GÜNAY	Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Habib YILDIZ
Date : 15.09.2008	No of. Pages: IX Pre Text +86 (Main Body)
Deptment : Public Finance	Subfield : Public Finance
<p>Incitement is defined as monetary or intangible support or encouragement provided by local government in order to enable some economic actions to be improved more rapidly than the others. Incitements became the tool of government intervention to economy by the change of state policy and functions.</p> <p>Tax contributions regarding exportation are precautions in order to increase the profit of export industry to impel inadequate resources of economy to foreign market instead of local. By means of tax support in exportation, companies are given chances to compete with global companies in foreign market.</p> <p>In this research project, I emphasized on exportation incitement overall and in addition to this I also pointed out tax incitement on exportation in Turkey in detailed. Moreover, I clarified how the tax contributions regarding exportation affected the amount of exportation and how effective they are used. And the reflections of these contributions on companies are analyzed by survey.</p>	
Key Words: Incitement, Export Incitements, Tax Incitements	

GİRİŞ

İhracat; bir malın yabancı ülkelere döviz karşılığı yapılan satışlarıdır. Çeşitli aşamalara ve çok yönlü bir niteliğe sahiptir. Ürünün ihracata yönelik biçimde kaliteli ve uluslararası standartlara ve piyasa şartlarına uygun biçimde üretilmesinden, yurt dışında pazarlanması, reklam ve tanıtımının yapılması, dış satımının gerçekleştirilmesi, en uygun ambalaj ve nakliye biçiminin seçilmesi, ihracatçının ülkesindeki dış ticaret mevzuatını bilerek zamanında gerekli işlemleri tamamlaması ve ürünün istenilen yere zamanında teslimine kadar uzanan çeşitli aşamalardan geçmektedir.

İhracat, iktisadi büyümenin finansmanı açısından önemli bir faktördür. Bir ülkede ihracatın verimli bir şekilde artması için o ülkenin ihracat işlemlerinde sunmuş olduğu vergi teşvikleri büyük önem arz etmektedir. Ülkelerin mal ve hizmet ihraç eden firmalarına sunmuş oldukları ihracat vergi teşvikleri bu firmaların globalleşen dünyada yabancı üreticilerle rekabet edebilme imkanlarını belirlemektedir. Vergi teşviklerinde sunulan imkanların artırılması ve firmaların bunlardan doğru bir şekilde yararlanması daha fazla ürün ve hizmet ihraç etmelerine, dolaylı olarak da ülkeye döviz girişinin artmasına, dış ticaret dengesinin sağlanmasına sebep olur.

Bu tez çalışmasında Türkiye'deki ihracat vergi teşvikleri ve bunların ihracat yapan firmalar tarafında ne şekilde kullanıldığı incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Ticari sınırların ortadan kalktığı günümüzde, globalleşen dünyada emeğin ve sermayenin serbest dolaşımı söz konusudur. Gelişen teknoloji ile beraber tüketicilerin istedikleri ürünlere ulaşma hızı ve bu ürünlerle ilgili araştırma yapma şansı artmıştır. Tüketicinin bilinçli hale gelmesi nedeniyle pazardaki ürünlere karşı daha fazla seçici şekilde yaklaşılmaya başlanmıştır. Hem emek ve sermaye dolaşımının serbestlik kazanması hem de tüketicinin seçiciliğinin artması sonucunda pazardaki ürünlerin birbirleri ile rekabet etme şartları ağırlaşmıştır. Bu rekabet ortamında ülkelerin ekonomik kalkınması ihracat göstergelerine bağımlı hale gelmektedir. Gelişmiş ülkelerin ihracat konusunda avantajlı konumda olma sebeplerinden en önemlisi üreticilerine sunmuş oldukları ihracat vergi teşvikleridir.

Türkiye ekonomisi gelişmekte olan bir ekonomi durumundadır. Ülke ekonomisine canlılık kazandırma çalışmaları 1980 sonrasında hız kazanmıştır. 1980'lere kadar korumacı ve içe dönük bir ithalatı ikame eden bir politika izlenirken, 1980 sonrasında günümüze gelinceye kadar ihracata daha fazla önem veren bir politika izlenmeye başlanmıştır; bu bağlamda ihracat teşviklerine hız kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda Türkiye'den dışarıya arz edilen mal ve hizmet yelpazesinde artış sağlanmış bu da ekonominin gelişmesini tetiklemiştir. 1980 sonrası hız kazandırılan ihracat vergi teşvikleri dünyadaki pek çok marka ile rekabet edebilen ürünlerin ülkemizde üretilebilir hale gelmesini sağlamıştır. İhracat vergi teşviklerinin uygun hale getirilmesi ihracatın artmasına, ihracatın artması da Türkiye ekonomisinin kararlı bir şekilde büyümesine yol açmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu tezin amacı ülkemizde uygulanmakta olan ihracata yönelik vergi teşviklerini incelemek ve analiz etmektir. Ayrıca bu tezde vergi teşviklerinin amaçlarına uygun hizmet edip etmediği araştırılmıştır.

Araştırmada ihracata yönelik vergi teşviklerinin yeterli olup olmadığı, etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı, ihracat yapan firmaların hangi teşviklerden ne şekilde yararlandıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu tezi hazırlarken internet tabanlı kaynak araştırması, kütüphane, yerli ve yabancı bültenler, makaleler, bu konu ile ilgili çalışma yapan kurumların hazırladığı raporlar araştırılmış, incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Tez çalışmasının birinci bölümünde vergi teşviklerinin teorik temelleri ile nitelikleri, etkileri, gerekçeleri ve sınıflandırılması genel hatlarıyla incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ülkemizde uygulanmakta olan ihracata yönelik vergi teşviklerinin neler olduğu incelenmiştir. Uygulanmakta olan devlet yardımları ile kredi uygulamaları ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise ihracat yapan firmalarla görüşülüp, bu firmaların ihracata yönelik vergi teşviklerinden ne derece yararlandıklarının ve bunu yeterli görüp görmediklerinin belirlenmesi için anket çalışması yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise araştırmadan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi yapıp, varılan sonuçlar açıklanmıştır.

BÖLÜM 1: VERGİ TEŞVİKLERİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Teşvik Kavramı

Sözlük anlamı olarak teşvik; şevk verme, cesaretlendirme, gayrete getirme anlamları içermektedir (Doğan, 1981).

Teşvik kavramı ekonomide, kamunun çeşitli şekillerde bazı sektörlerde hızlı gelişmesi için maddi veya manevi desteği, yardım ve özendirilmesini ifade eder (Vikipedi,2008).

Ekonomik terim olarak “teşvik”, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerine oranla daha fazla ve hızlı gelişmesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi veya gayri maddi destek, yardım ve özendirilmeler olarak tanımlanır (Çiloğlu, 1997).

Teşvik, çok genel anlamda işletmelere sağlanan çeşitli kolaylıklar olarak tanımlanabilir (İzmir Ticaret Odası, 1993).

İhracat açısından teşvik kavramı, firma, endüstri ya da uluslar arası açıdan ihracat faaliyetini fiili veya potansiyel olarak isteklendiren bütün kamu politika araçları anlamında kullanılır (Uzay, 2002).

Ekonomik teşviklerin temelinde, kaynakların, ülke ekonomisi açısından daha yararlı olduğu kabul edilen alanlara yönlendirilmesi söz konusudur. Teşvikler ile ulaşılmak istenilen hedeflerin neler olduğu ve bunlara karşılık ne gibi ödünlerin verileceği konusu burada önem arz etmektedir. Devletlerin teşvikleri uygulaması konusu ekonomik sistemlerine göre değişiklik göstermekle beraber, hepsinde temel hedef, halkın refah seviyesinin genel anlamda yükseltilmesidir.

Teşvik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için temel özelliklerini açmakta yarar vardır. Bu özellikleri altı ana başlıkta incelemek mümkündür:

- Teşvikler, devlet tarafından verilir.
- Teşvikler, genellikle özel kesime verilmekle birlikte kamu teşebbüslerine de verilebilmektedir.
- Teşvikler, devlete bir maliyet yükler. Bu maliyet, nakdi teşvikler ucuz kredi ve

hibeler yoluyla yapılan transferler nedeniyle kamu fonlarının azalmasından kaynaklanacağı gibi, vergisel teşviklerde tahakkuk etmiş veya gelecekte tahakkuk edecek bir devlet gelirinin bağışlanmasından kaynaklanan gelir azalması şeklinde de olabilir. Teşvikler, devlet açısından gelir kaybı veya fon azalmasına neden olurken, firmalar açısından bir “yararı” ifade eder.

- Teşvikler, yatırımın mahiyetini, bölgesini, sektörünü, büyüklüğünü ve zamanlamasını etkilemek amacıyla dönük olarak kullanılır.
- Teşvikler, dolaylı veya dolaysız verilebilir. Dolaylı ihracat teşvikleri; verimlilik, AR-GE, teknolojik yenilik desteği, insan gücünün planlanması, bölgesel ya da sektörel gelişme ve mali düzenlemelerdir. Dolaylı olarak kabul edilmesinin sebebi ihracatı gelecekte teşvik edebilir olmasıdır. Doğrudan ihracat amaçlanmamaktadır. Dolaysız ihracat teşvikleri ise, ihracat ya da ihracat pazarları ile ilgili bilgi ya da yardım sağlanması, dış pazarların araştırılmadan fiili pazara girişe kadar firmalara yardım sağlanması, sigorta ve mali düzenlemelerle mali riskin güvence altına alınmasıdır. Bunlar, firmanın ihracatta rekabet edebilirliğini teşvik etmek üzere tasarlanmış düzenlemelerdir (Uzay, 2002).
- Teşvikler, açık veya gizli olabilir. (Horoz, 2006).

1.2. Teşvik Sisteminin Sınıflandırılması

Teşvikler aşağıdaki şekilde beş ayrı sınıflandırılır.

- Amaçlarına göre teşvikler; yatırım ve üretimi arttırmak, ihracatı desteklemek, rekabet gücü kazanmak, yabancı sermaye çekmek, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak, bölgesel dengesizliği gidermek, girişimci riskini azaltmak, Ar-Ge ve teknolojik gelişmeyi sağlamak, nitelikli insan gücü yetiştirmek, kalite ve verimlilik artışı sağlamak, KOBİ’leri desteklemek, yarım kalmış yatırımların tamamlanması.
- Kapsamına göre teşvikler; genel amaçlı ve özel amaçlı teşvikler olarak ikiye ayrılır. Genel amaçlı teşvikler, ekonominin genelini kapsayan ve sektör ayrımı yapmaksızın her sektör için aynı oranlarda uygulanan teşviklerdir. Bunları da

iktisadi kalkınma teşvikleri, bölgesel kalkınma teşvikleri, yabancı sermayeyi özendirme teşvikleri, ihracat teşvikleri şeklinde dörde ayırmak mümkündür. Belli sektörleri, bölgeleri veya firmaları diğerlerine göre avantajlı duruma getiren teşvikler de özel amaçlı teşvikler olarak sınıflandırılır.

- Veriliş aşamalarına göre teşvikler; Yatırım öncesi teşvikler, yatırım dönemi teşvikleri ve işletme dönemi teşvikleri olarak üç ayrı gruba ayrılabilir.
- Kullanılan araçlara göre teşvikler; Nakdi teşvikler, aynı teşvikler, garanti ve kefaletler, vergisel teşvikler ve diğerleri bu gruba girer.
- Kaynaklarına göre (vergisel) teşvikler; Kâr/gelir bazlı, katma değer bazlı, sermaye yatırımları bazlı, emek bazlı, satış bazlı, diğer özel harcama bazlı, ithal bazlı, krediler vb. teşvikler bu grupta toplanır.

İhracat teşvikleri bilgiye yönelik olabileceği gibi tecrübeye yönelik de olabilir. Bilgiye dayalı yardım, nasıl ihracat yapılacağına dair bilgileri içeren el kitabı ile ya da seminerlerle sağlanabilir. Tecrübe bilgi ise, yabancı alıcılarla anlaşma, ticaret kurumları, ticaret ve katalog gösterileri ya da uluslar arası piyasa araştırmalarına katılım yolu ile verilebilir (Crick ve Chaudhry, 2000).

1.3. Vergi Teşviklerinin Teorik Temelleri

Teşvik tedbirleri kalkınma ekonomisinin bir parçası olarak kıt kaynakların en verimli şekilde kullanımını, tasarruf tedbirlerini, ihracat ve döviz gelirlerinin artırılmasını amaçlar (İncekara, 1995).

Devletin önemli kamu finansman araçlarından biri olan vergiler, ekonomik faaliyetleri çeşitli şekillerde teşvik ederek büyüme sürecine yardımcı olabilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde özel sektörün ekonomik büyüme ve kalkınmayı tek başına sağlaması mümkün değildir. Devletin bazı faaliyetlerde öncü olması önemlidir. Bu ülkelerde kalkınma hamlesinin gerçekleştirilmesi mali gücü yetersiz olan kesime vergisel teşviklerin sağlanması ile mümkün olabilir. Ancak vergi dışı kalacak olan kesimin isabetli ve yerinde tercihlerle belirlenmesi de son derece önemli bir konudur (Demircan, 2003).

Sistem dışında kalan birkaç ülke dışında dünya ekonomisinin, piyasa ekonomisinin kurallarına dayalı bir yapıya doğru ilerlediği görülmektedir. Bu kapsamda, ekonomik refahın mümkün olan en üst seviyeye çıkarılabilmesi için mal ve hizmetlerin piyasa kuralları tarafından belirlenmesi gerektiği genel kabul gören bir olgu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Ekonominin etkin çalışmasını sağlayacak temel mekanizma piyasa kurallarıdır fakat piyasaların başarısız olduğu alanlarda devletin müdahale etmesi kaçınılmaz bir sonuç olmaktadır. Dahası devletin piyasaların doğru-dürüst işlemlerini sağlayacak yapıları sistem içinde oluşturması ve devletin buna göre yapılandırılması bugün bir zorunluluktur. Günümüzde piyasa sistemi içinde devletin ekonomi ile ilgili tercihleri, öncelikleri ve hedefleri vardır ve bunları göz ardı edemez bu yüzden de piyasa mekanizmasının işlerliğini bozmadan bu amaçlara ulaşacak önlemleri almalıdır (Gündüz, 2002).

Çağdaş devlet anlayışının ortaya çıkması ile birlikte devletin görevleri arasında öncelik ve önem kazanmış olan bu çeşitli faaliyetler; optimum kaynak dağılımının sağlanması, adil gelir dağılımının sağlanması, ekonomik istikrarın sağlanması, ekonomik büyümenin ve gelişmenin sağlanması, dış ticaret dengesinin sağlanması şeklinde sıralanabilir (Horoz, 2006).

Bu görevler yerine getirilirken, para ve maliye politikası araçlarını kullanılmaktadır. Belirli koşullarda, değişik kesimlere ekonomik amaçları gerçekleştirmek için verilen teşvikler, uygulanış biçimine göre devlet tarafından para veya maliye politikası aracı şeklinde kullanılabilir.

Teşviklerin tarihi sürecini değerlendirmek için verginin gelişim tarihi kullanılmaktadır zira teşvikler ağırlıklı olarak vergilerden muafiyetler şeklinde ekonominin karşısına çıkmaktadır. Dolayısıyla devlet tarafından emeğin, sermayenin, malın veya bazı faaliyetlerin vergiden muaf tutulması vergi sisteminin önemli bir unsuru olarak gelişmiştir.

Teşvik ile ilgili ilk bulgular 12. yüzyıla kadar gitmektedir. Dünya Bankasının yürüttüğü bir araştırmaya göre; 1160 yılında Güney İtalya'da kumaş dokuma işiyle uğraşanların Brella Bölgesine yerleşmeleri için bir takım vergisel teşvikler sağlandığına ilişkin somut bilgiler bulunmaktadır (Welss ve diğ., 2001:51). Teşviklerin sistematik şekilde kullanımı, Sanayi Devriminden sonra başlamıştır. Sanayileşmede bazı ülkelerin

diğerlerine göre daha erken davranarak avantajlı konuma geçmesi, görece rekabet avantajı olmayan diğer ülkeleri yerli sanayileri destekleme yönünde politika geliştirmede etkili olmuştur (Duran,2006).

1.4. Vergi Teşviklerinin Ekonomik Etkileri

Müteşebbisler yatırım kararı verirken kâr amacıyla hareket ederler ve yatırımın kâr sağlayacağına inanılırsa yatırım yaparlar. Aynı durum yatırımın yapılacağı bölge açısından da geçerlidir. Eğer yatırım yapılması düşünülen bölge veya saha yatırımın kârlılığını etkileyebilecek avantajlara sahipse, o bölgelere yatırım yapılması güç kazanır.

Teşvik tedbirleri ekonominin ihtiyaç duyduğu saha ve bölgelere çeşitli avantajlar sağlar. Müteşebbis kararları üzerinde etkili olan teşvik avantajlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- **Yatırımın maliyetini düşürmek** : Yatırım indirimi, vergi, resim ve harç istisnası ile gümrük vergi ve resim muafiyeti gibi mali teşvikler yatırımın maliyetini düşürmektedir.
- **Finansman ihtiyacını hafifletmek** : Düşük faizli iç ve dış yatırım kredileri, işletme kredisi, yatırım destekleme primi, teşvik primi gibi finansal nitelikli teşvikler ile finansman fonu uygulaması sayesinde yatırım ve işletme aşamasında yatırım için gerekli finansmanın sağlanmasında teşviklerle yatırımcıya destek olunmakta ve kolaylık sağlanmaktadır.
- **Kârlılığı arttırmak** : Altyapı yatırımlarının devlerce yapılması, ucuz arsa ve arazi temini, vergi, resim ve harçlardan muaf olması ile maliyetler düşerek, yatırımın kârlılığı artmaktadır.

Bu gibi teşvikler müteşebbislerin yatırım konusundaki kararlarını olumlu yönde etkileyerek yatırım yapmaya yönlendirmektedir. Bir taraftan müteşebbisler finansal yönden desteklenerek kaynak temin edilirken bir yandan da geleceğe ilişkin risklere karşı devlet güvenceleri yatırım kararlarını olumlu yönde etkilemektedir (Ünlütürk ve diğ. 2007).

Devlet yardımlarının ekonomiye etkilerini, devletin bu programlara mali kaynak sağlama şekline ve desteğin veriliş biçimine göre sınıflandırmak mümkündür. Finansman şekli yönünden incelendiğinde, genel olarak devlet yardımlarının, herhangi bir maliye politikası aracı ile benzer ekonomik etkilere sebep olduğu görülmektedir. Bu yardımların uygulamadaki etkileri ise işletme kararları ve kaynak dağılımı üzerinde kendisini göstermektedir.

Teşvikler, bütçe üzerinde ek harcama yaratmak yoluyla toplam giderleri arttırdığından ya da gelirden vazgeçme yoluyla toplam gelirleri azalttığından, bütçe açığın artmasına ya da bütçe fazlası varsa bu fazlalığın azalmasına yol açar. Bu olumsuz durum karşısında devlet vergi oranlarını artırabilir veya yeni vergiler koyabilir. Diğer bir yöntem olarak mükelleflere ek vergi getirmeden bütçedeki diğer harcama kalemlerinde kesintiye gitme şeklinde bu azalmanın önüne geçebilir. Her ikisinin de yapılmaması ve bütçe açığı olması durumunda borçlanmaya gidilmesi gerekecektir (DPT, 2008).

Ek vergiler konulması ya da mevcut vergi oranlarının artırılması yoluyla finanse edilen devlet yardımları, harcanabilir gelirin azalması sonucu tüketim seviyesinin olumsuz yönde etkilenmesine ve tüketim yapısının değişmesine yol açabilir.

Bütün bu sayılan durumların dışında, vergilerdeki bu değişiklik ekonominin geneline yaygınlaştırılmazsa görece fiyatların değişmesi sonucunu ortaya çıkaracaktır. Vergilerdeki artış sonucu harcanabilir geliri azalan tüketiciler, tüketim harcamalarını azaltmayıp tasarruf ya da yatırımlarını azaltma yoluna giderlerse, bu makro düzeyde yatırım-tasarruf dengesini bozabilecek bir etkiye sahip olacak ve bu durum piyasadaki hareketi olumsuz yönde etkileyecektir.

Sağlanacak devlet yardımlarının iç borçlanma yoluyla karşılanması durumunda bu sefer özel kesim tasarruflarının kamu kesimine kayması, faizlerin yükselmesi ve yatırımların azalması ortaya çıkacaktır.

Devlet yardımlarının uygulama sonucu ortaya çıkan etkileri, “kaynak dağılımına” ve “şirket kararlarına” etkiler olarak iki şekilde sınıflandırılabilir. Bu iki etkinin ortak sonucu olarak gelir dağılımı da değişebilmektedir. Teşvikler, bu özelliği sayesinde sosyal amaçlı yardımlar yoluyla gelir dağılımını düzenleme aracı olarak da kullanılmaktadır.

İhracat teşvikleri ekonomide ihracat yapan kesimlerin lehine işlerken, ihracat yapmayan ya da sadece yurt içine çalışan firmaların aleyhine işler. İhracatçı kesime verilen teşvikler aracılığıyla maliyet düşürücü ve karı maksimize edici imkanlar tanınırken bu durum teşvikten faydalanmayan kişiler için tam tersi bir durum ortaya çıkarmaktadır ki bu da kesimler arasında gelir dağılımını bozucu bir etkiye sahip olacaktır (Balyemez, 2008).

Rekabet ortamının tümüyle mevcut olduğu (kaynakların serbestçe hareketinin sınırlanmadığı, pazara giriş ve çıkışların serbest olduğu, dışsal ekonomilerin ve ölçüğe göre artan getirilerin bulunmadığı) durumlarda piyasalarda fiyat mekanizması sayesinde optimum kaynak dağılımı kendiliğinden oluşur. Eksik rekabetin olduğu piyasalarda kaynaklar yanlış ve eksik dağılmakta, tam olarak kullanılmayan bir kısım kaynak atıl kalmaktadır. Rekabet şartlarının sağlanmadığı durumlarda, devlet piyasalara müdahale ederek desteklemeler yoluyla etkin kaynak dağılımını sağlamayı amaçlayabilmektedir. Bunun tersine, tam rekabet ortamının sağlandığı piyasalarda uygulanan desteklemeler ise kaynak dağılımının bozulması, kaynakların verimsiz kullanılması sonucunu doğurabilir (DPT, 2008).

Bu temel faktörler dışında başka amaçlar için de teşvik politikası uygulanabilir. Teşvikler, makro ve mikro ekonomik hedefleri gerçekleştirmede önemli bir iktisat politikası vazifesi görebilir. Ancak teşvik politikasından istenilen etkinliğin ve başarının elde edilmesi iyi bir teşvik politikası ve mevzuatı oluşturulmasına bağlıdır. Aksi takdirde teşvikler kamusal hırsızlığın kaynağı durumuna gelebilir ki genel olarak teşviklere karşı çıkan kesimlerin en fazla dile getirdikleri konu da teşviklerin birilerini kayırma ile ilintili gösterilmesi olmaktadır.

İhracat teşvikleri verilmeye başladıkça firmalar daha karlı ve maliyet düşürücü unsurlara sahip olacağı için ihracata yönelme ihtiyacı hissederler. Bu durum firmaya göre değişiklik gösterebilir. Teşvik oranları arttıkça ihracat artacak ve doğal olarak dış ticaret açığı dengeye gelecektir (Berksoy, 1983).

İyi bir teşvik politikası oluşturulması konusunda dikkate alınması gerekli hususlar ve yapılması gerekli düzenlemeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Teşvikler, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, güçlendirilmesi ve ona işlerlik kazandırılması amaçları doğrultusunda uygulanmalıdır.
- Teşvik türleri piyasa ekonomisinin gelişmesini sağlayacak şekilde belirlenmelidir. Teşviklerin türleri mümkün olduğu ölçüde az sayıda, fakat etkinliği yüksek olmalıdır. Aynı ve/veya karşılıksız nakdî teşvikler yerine vergisel garantiler, garanti teşvikleri vb. teşvik türlerine önem verilmelidir.
- Teşvik politikasının uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili bağımsız bir kurum oluşturulmalıdır. Teşviklerle ilgili yetki ve sorumluluklar bu bağımsız kurum bünyesinde toplanmalıdır.
- Teşviklerin tek bir mevzuat içerisinde toplanması önem taşımaktadır. Sektörlere sağlanacak teşviklerle ilgili esaslar bu mevzuatta toplanmalıdır. Teşviklerin uygulama süresi açık bir şekilde belirlenmeli ve bu suretle yatırımcı ve işletmecilere güvence verilmelidir. Kısaca teşvik politikası sık sık değiştirilmemeli ve kalıcı olmalıdır. “Kalıcı” derken, teşviklerin hiç sona ermeyecek şekilde sürekli olması kastedilmemektedir. Aksine teşvikler sektörlerin gelişmesiyle birlikte kaldırılmalıdır.
- Teşvikler ekonomik kalkınmada öncelikli sektörlerle verilmelidir. Bunun için sektör önceliklerinin tespiti gereklidir.
- Teşvikler piyasa ekonomisinde rekabeti geliştirici ve destekleyici olmalıdır. Üretim aşamasında verilen teşvikler maliyet düşürücü bir etki göstereceğinden özellikle dış rekabet gücünü artırır.
- Teşvik mevzuatı açık, net ve anlaşılır olmalıdır. Teşvikleri uygulamakla görevli kurumun şeffaf olması, başvuru şartları ve başvuruları kabul etme kriterleri önceden tespit edilmeli ve açıklanmalıdır.
- Teşvikler öncelikle üretim, yatırım ve işletme aşamasında verilmelidir. Bu aşamada verilen teşvik eğer izlenirse ve denetlenirse ekonomik büyüme ve kalkınmada yararlı olur. İhracata verilen teşvik, yatırım ve işletme teşviklerinden farklı olarak nihai aşamada verilen bir teşviktir. İhracat teşviklerinin özellikle nakdi halde verilenlerin ekonomide tekrar yatırımlara yönelmesi kesin değildir.

Bu açıdan teşvik politikasında, yatırım ve işletme teşvikleri ihracat teşviklerinden daha ağırlıklı ve kapsamlı olmalıdır (Aktan, 2005).

- Teşvikler ekonomide kaynakların daha etkin ve verimli olarak kullanılacağı sektörlere ve bölgelere öncelikle verilmelidir.
- Teşviklerin finansman kaynakları sağlam ve yeterli olmalıdır.
- Teşviklerin verilmesinde bürokrasi ve kırtasiyecilik en aza indirilmelidir.
- Dünyadaki gelişmeleri yakından izleyen ve küreselleşme olgusunu dikkate alan bir teşvik politikası oluşturulmalıdır.
- Teşvikler esasen bir transfer harcamasıdır. Teşvikler, vergi olarak ödenen paraların belirli sektörlere ve bölgelere transferlerinden başka bir şey değildir. Teşviklerin amaçları doğrultusunda kullanılmaması vergi bilinci ve vergi ahlakı üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilir. Bu nedenle teşvikler sonuçta savurganlığa, israfa ve hırsızlığa dönüşmemelidir (Aktan, 2005).
- Teşviklerin toplam maliyeti makul ve kabul edilebilir sınırlar içinde olmalıdır. Teşviklerin bütçe maliyeti, toplam kamu harcamalarının ve GSMH' nin belirli ve makul bir oranı olmalıdır.
- Sektörler teşvikler ile belirlenen süre içerisinde uluslararası rekabete karşı korunmalıdır. Bunun ötesinde korumacılığın sürdürülmesi doğru değildir.
- Teşvikler bazı sanayilerde yenileme ve atılım yatırımlarını da desteklemelidir (Aktan, 2005).

1.5. Vergi Teşviklerinin Ekonomik Gerekçeleri

Teşvik uygulamalarının gerekçeleri konusunda çok geniş bir tartışma alanı bulunmaktadır. Teorik temelleri devletin ekonomideki fonksiyonuyla birlikte ele alınmaktadır. Liberal kapitalizmde teşvik benzeri hükümet müdahalelerinin alanının minimize edilmesi savunulurken, devlet kapitalizminde daha geniş bir alan tanınarak devletin gerektiğinde iktisadi alanı düzenleme işlevine olumlu yaklaşılabilir.

Vergiler; kamu ihtiyaçlarının giderilmesinin yanı sıra başka amaçlar için de kullanılabilir. İktisat politikasının ve aynı zamanda maliye politikasının da araçlarından biri olan vergi politikası gelir elde etme amacının dışında; gelir dağılımında adaletin sağlanması, kaynak tahsisinde etkinlik ve ekonomik büyüme ve kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine de hizmet eder (Demircan, 2003).

Teşviklerin yararlarının maliyetini karşılayıp karşılamadığı ve hangi koşullarda başvurulması gerektiği hem akademik alanda, hem de uygulamacılar arasında sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır. Teorik tartışmalar devam ederken, pratikte gelişmiş kapitalist ülkelerde bile teşvik uygulamalarına rastlanmaktadır. Hatta gelişmiş lkelerin bu tür amaçlar için ayırabilecekleri kaynakların nispeten geniş olması, bu ülkelere daha güçlü teşvik politikaları yürütme imkanı tanımaktadır. Uluslararası kıyaslamalarda, gelişmiş lkelerin teşvik amaçlı kullandıkları fonlarının büyük miktarlara ulaştığı dikkat çekmektedir (Horoz, 2006).

Her lke kendi ekonomi politikasına ve gelişmişlik düzeyine göre teşvik uygulamaları için bir takım gerekçeler ne sürmektedir. Uluslararası piyasa koşulları, küreselleşme hareketleri ve sosyal devlet anlayışının gelişmesi, özel kesime kaynak transferi yöntemi olarak görülen, rekabeti bozduğu ve ekonomide verimsizlik yarattığı dolayısıyla ciddi lde kısıtlanan devlet yardımlarının görev alanını değiştirmiş ve yeni sorumluluklar getirmiştir (Duran, 2006).

Teşvik tedbirleri kalkınma ekonomisinin bir parçası olarak kıt kaynakların en verimli kullanımını, tasarruf tedbirlerini, ihracat ve döviz gelirlerinin artırılmasını amaçlar (İncekara, 1995).

Teşvik sistemleri ülke sanayisinin tesis edilmesi, korunması ve rekabete hazır hale getirilmesi aşamalarında destekleyici ve koruyucu işlevler üstlenmektedir. Özellikle uluslararası gelişmelere ve değişimlere ülke ekonomisinin adapte edilmesi, kalkınma stratejilerine uygun gelişme sağlanması temini için değişen koşulları kapsayan ve değişimlere anında uyarlanabilen bir teşvik sistemi gelişmekte olan ülkeler için kaçınılmazdır. Teşvik sistemlerinin katkıları ile ekonominin kalkınma stratejilerine uygun gelişimi sağlanabilmekte ve teşvikler istikrar sağlayıcı görev üstlenmiş olmaktadır.

Teşvikler, üretim kapasitesini ve ihracatı arttırmaya yönelik olarak uygulandığı zaman, diğer kamu harcamalarından daha etkin bir şekilde kullanılabilirdiği ve ekonomiye doğrudan enjekte edildiği dikkate alındığında, önemli ve etkili bir müdahale ve yönlendirme aracı olduğu görülebilecektir.

Ayrıca teşvik sistemlerinin diğer bir görev alanı ise, dış ticaretin ülke ekonomisinde önemli yer tutmaya başlamasından sonra, öncelikli hale gelen, ülke ekonomisinin dış rekabete karşı yapısal uyumunun sağlanmasına yönelik uygulamalar ile yerli üretimin dış pazarlarda desteklenmesini sağlamaktır. Bu destekler, teknolojik gelişmelerin teşviki ve gerekli makine modernizasyonu faaliyetlerinin desteklenmesi yolu ile kaynakların etkin kullanımının sağlanması yani dolaylı teşvik şeklindedir. Kaynakların etkin kullanımının fiyatta ve kalitede iyileşmeler yaratacağı, dolayısı ile dış piyasada yerli üretilere avantaj sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanında teşvik sistemleri ile uluslararası piyasada oluşan dumpingli ve sübvansiyonlu fiyatların ülke ekonomisine zarar vermesi de engellenebilecektir (DPT, 2005).

Sektör politikaları aracı olarak, uluslararası rekabet gücü zayıflayan, dış ülkelerden kaynaklanan yoğun rekabet sonucu zor durumda kalan ya da yeni kurulma aşamasında olan sektörlerle devlet tarafından destek sağlanabilmektedir. Devlet tarafından sağlanan bu desteklerle, sanayilerin değişen şartlara uyum sağlayabilmesi ve üretimlerini devam ettirerek istihdam sağlaması veya iç ve dış pazarlarda rekabet gücünün arttırılarak ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Devlet yatırımlara teşvik sağlayarak bölgelerarası gelişmişlik farklarının ve dengesizliklerin giderilmesini hedeflemektedir. Devlet, geri kalmış ve normal piyasa koşullarında yatırım yapmanın kazançlı olmadığı bölgelerde yapılacak yatırımlar için çeşitli teşvik tedbirleri uygulayarak, bu bölgelerdeki sanayi faaliyetlerinin özel kesim için cazip hale getirilip, özel sektör eli ile gerçekleştirilmesine çalışmaktadır.

Yukarıda bahsedildiği şekliyle sektörel ve bölgesel politika aracı olarak kullanılan teşvikler, aynı zamanda ihracatı geliştirmek için de kullanılmaktadır. Bu kullanım, belli bir malın üreticilerinin ihracata yönelmelerini teşvik ya da ihraç edilmekte olan bir malın üretimini teşvik yoluyla gerçekleştirilmektedir. Birinci durumda, sağlanacak devlet yardımları ihracat aşamasında, ikinci durumda ise yatırım veya üretim aşamasında verilmektedir.

Tanımlarından anlaşılacağı üzere devlet yardımları, görev alanı olan büyüme, bölgesel farklılıkların giderilmesi, işsizlik gibi konularda izlenen ana politikaları destekleyen ve bu politikaların olumlu etkilerini artıran uygulamalardır. Bu alanda yapılacak en önemli hata, ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanmasına yönelik politikaların tümüyle “devlet yardımları” üzerine kurulmasıdır. Oysa teşvikler sadece konjonktürel dalgalanmaların ve istikrarsızlığın yaşandığı dönemlerde ortaya çıkan dalgalanmaların boyutunu ve süresini kısaltabilecek uygulamalardır. Bu yüzden teşviklerin sorunları ortadan kaldırmadığı, kısa süreli olarak ortaya çıkan tahribatı azaltma amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE'DE UYGULANAN İHRACATA YÖNELİK VERGİ TEŞVİKLERİ

2.1. İhracatta Devlet Yardımları

İhracata yönelik devlet yardımlarının temel amacı, KOBİ niteliğindeki firmalarımız başta olmak üzere, ihracatçı firmalarımızın ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim, gerekse pazarlama aşamalarında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarına olanak sağlamaktır. “İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı” kapsamında aşağıda yer alan on adet destek programı uygulanmakta olup, tüm devlet yardımlarının uygulanmasında nihai onay mercii DTM-Dış Ticaret Müsteşarlığı'dır.

İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kapsamında Yer Alan Tanımlar (Şahin, 2004);

- **KOBİ-Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme:** Bir ile iki yüz arasında işçi istihdam ettiği, Bağlı olduğu meslek kuruluşunca tevsik edilen, Gerçek usulde defter tutan, İmalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, Arsa ve bina hariç, mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle 2 milyon ABD Doları karşılığı TL'yi aşmayan işletmelerdir.
- **SDŞ-Sektörel Dış Ticaret Şirketleri:** DTM tarafından SDŞ statüsü verilen şirketlerdir.
- **DTSS-Dış Ticaret Sermaye Şirketi:** DTM tarafından DTSS statüsü verilmiş şirketleri,
- **ÜD-Üretici Dernekleri:** Aynı imalat dalında faaliyette bulunan üretici şirketlerin kurdukları derneklerdir.
- **Üretici Birliği:** Aynı imalat dalında faaliyette bulunan üretici şirketlerin kurduğu birliklerdir.
- **KÖY:** Kalkınmada Öncelikli Yöreler
- **Büyük Ölçekli Firmalar:** KOBİ'ler dışında kalan firmalar

- **Sanayi Kuruluşları:** Tüm sanayi kuruluşları ile yazılım geliştirmeye yönelik üretken hizmet alanında faaliyet gösteren kuruluşlardır.
- **Marka:** 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname uyarınca, bir teşebbüsün mal ve hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretlerdir.

“İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı” 11 Ocak 1995 tarih ve 22168 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak Haziran 1995’de yürürlüğe girmiştir. Belirli yıllarda getirilen düzenlemelerin ardından en son 2003 ve 2004 de çıkarılan tebliğler ile yeni teşvikler eklenmiştir.

Burada Kalkınma Planları ve Yıllık Programlardaki toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetlerin, uluslararası kuruluşlara yükümlülüklerimize aykırılık teşkil etmeyecek şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır.

Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) başta olmak üzere ihracatçı firmaların ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim gerek pazarlama aşamalarında destekleyerek uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarını sağlamaktır.

Bölgelerarası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dezavantajların ortadan kaldırılmasına, yeni eğitim olanakları sağlanarak istihdamın güçlendirilmesine, özellikle yeni ürün, üretim sistemi ve teknoloji kullanan kesimlerde AR-GE çalışmalarının uygulanmasına, aynı üretim dalında faaliyet gösteren KOBİ’lerin örgütlenmelerine, çevre sorunlarının önlenmesi için sanayinin yeniden yapılanmasına, Türkiye’nin GATT taahhütleri çerçevesinde tarım ürünlerinin desteklenmesine, ürünlerin uluslararası pazarlarda tanıtımına ve pazarlanmasına ilişkin devlet yardımlarını kapsamaktadır (Seymen, 2008).

2.1.1. Araştırma Geliştirme Yardımı

04.11.1998, 10.02.2001, 09.09.2003 tarih ve 98/10, 2001/3, 2003/5 tebliğ numaralı Resmi Gazete’de araştırma geliştirme yardımı ile ilgili tebligatlar düzenlenmiştir.

AR-GE yardımları sanayi kuruluşlarının, yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü veya standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin uygulanması, üretimle ilgili olarak yeni bir teknolojinin geliştirilmesi veya yeni teknolojinin yurt koşullarına uyumu konusunda bilimsel esaslara uygun ve araştırma geliştirme faaliyetlerinin her safhasını belirleyecek mahiyette hazırlanacak çalışma ve teknoloji uyarlamasına ilişkin harcamaların karşılanması amacı ile yapılmaktadır. Ayrıca ticari değeri olan yeni ürün oluşturulması veya mevcut ürünlerin rekabet gücünün yükseltilmesine ya da bu amaçla üretim yöntemi, sistemi ve tekniklerinin araştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik “AR-GE Projelerine” ve “Stratejik Odak Konuları Projelerine” sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu destekten tüm sanayi kuruluşları ile yazılım geliştirmeye yönelik üretken hizmet alanında faaliyet gösteren kuruluşlar yararlanır.

AR-GE faaliyetlerinin desteklenebilmesi için söz konusu harcamaların ölçülebilir ve faturalandırılmış olması gerekmektedir.

Temel destek oranı %50, azami destek oranı ise %60 olacak şekilde destek sağlanmaktadır.

AR-GE faaliyetlerinin proje bazında desteklenmesinde destek süresi 3 yıldır. Projelere sermaye desteği iki şekilde sağlanmaktadır:

Ürün geliştirme projelerine sermaye desteğinde 2 yıl (azami 1 milyon ABD Doları)

Stratejik odak konuları projelerine sermaye desteğinde 2 yıl (azami 100.000 ABD Doları).

AR-GE faaliyetlerinin proje bazında desteklenmesi ile ilgili uygulamacı kuruluş TÜBİTAK-Teknoloji İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı, projelere sermaye desteği sağlanması ile ilgili uygulamacı kuruluş ise Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)’dir (Şahin, 2004).

Bütün sanayi kuruluşları ile yazılım geliştirme kuruluşlarının araştırma ve yeni ürün ile üretim yöntemi ve teknolojisi geliştirmeye yönelik projeleri uluslararası kurallara uygun olarak desteklenmektedir.

AR-GE yardımları, araştırma geliştirme faaliyetlerinde bulunan kuruluşların proje bazında desteklenmesi ile ürün geliştirme projeleri ve stratejik odak konuları projelerine sermaye desteği olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır. Her iki yöntemde de AR-GE harcamalarının %50 kadarlık kısmı TC. Merkez Bankası aracılığıyla DFİF'den karşılanmaktadır.

DFİF'den yapılan ödemeler yanında, Maliye Bakanlığı da vergi erteleme kolaylığı sağlayabilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanununun 6 numaralı bendine 3239 sayılı Kanunla eklenen hükmüne göre, vergi mükelleflerinin yıl içinde yaptıkları AR-GE harcamalarının, ilgili dönemde ödemeleri gereken kurumlar vergisi tahsilinden, kanuni süresi içinde %20 oranında vazgeçilmekte ve bu orana denk gelen vergi 3 yıl süreyle faizsiz olarak ertelenebilmektedir. Aynı hükme gelir vergisi mükellefleri açısından 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 89. Maddesinde de yer verilmektedir (Seymen, 2008).

Ülkemizin 2000'li yıllara ilişkin ihracat stratejisini teknolojisi yoğun, katma değeri yüksek, farklılaştırılmış ve marka haline getirilmiş ürün kompozisyonunun artırılması oluşturmaktadır. Bu strateji çerçevesinde, firmaların Ar-Ge faaliyetlerinin Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından da desteklenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla 1995'de yürürlüğe koyulan "Ar-Ge Yardımı" kapsamında katma değer yaratan tüm firmaların Ar-Ge projelerine ilişkin giderleri %60 oranında hibe ve %50 oranında sermaye desteği şeklinde desteklenmiştir.

1995 yılından itibaren DTM, TÜBİTAK ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı işbirliği ile başarılı bir şekilde yürütülmekte olan Ar-Ge yardımları kapsamında 15 Eylül 1995-31 Aralık 2005 tarihleri arasında toplam 2.092 adet proje desteklenmiş ve yaklaşık 1 milyar ABD Doları büyüklüğünde bir Ar-Ge hacmi yaratılmıştır (DTM, 2006a).

2.1.2. Çevre Maliyetlerinin Desteklenmesi

31.07.1997 ve 14.11.1998 tarih ve 97/5 ve 98/13 nolu tebliğler ile Resmi Gazete'de çevre maliyetlerinin desteklenmesi ile ilgili tebligatlar düzenlenmiştir.

KOBİ'lerin Türk Standartları Enstitüsü veya akredite edilmiş kuruluşlardan alacakları kalite güvence sistemi belgeleri (ISO 9000 Serisi), çevre yönetim sistemi belgeleri (ISO 14000 serisi) ve Avrupa Birliği tarafından onaylanmış kuruluşlardan alacakları CE işareti ile DTM tarafında uygun görülen uluslar arası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerinin alınması sırasında yaptıkları belgelendirilmiş harcamaların (sadece belgelendirme masraflarının) desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Bu destekten sadece KOBİ'ler yararlanabilir. Bu destekten yararlanacak kalite ve çevre belgeleri şunlardır:

- ISO 9000 serisi
- ISO 14000 serisi
- CE işareti
- Uluslar arası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgeleri.

Bu bağlamda söz konusu belgelerin alınması için yapılmış harcamaların en fazla %50'si destek olarak sağlanmaktadır. Bu destekle ilgili uygulamacı kuruluş ise Dış Ticaret Müsteşarlığı (İhracat Genel Müdürlüğü)'dir (Şahin, 2000).

Ülke içindeki üretimin, uluslararası piyasalarda uygulanan çevre, kalite ve insan sağlığına yönelik teknik mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmesi amacıyla uygulanmaktadır.

Bu destek çerçevesinde, KOBİ'lerin Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ile akredite edilmiş kuruluşlardan, kalite güvence sistemi belgeleri (ISO 9000), çevre yönetim sistemi belgeleri (ISO14000-1), CE işareti ve uluslararası nitelikteki diğer kalite ve çevre belgelerinin alınması için yaptıkları harcamaları belgelendirdikleri takdirde bu harcamaların belirli bir kısmına devlet desteği sağlanmaktadır. Bu destek TCMB tarafından DFİF'den yapılmaktadır. (Seymen, 2008).

2002 yılında 217 KOBİ çevre maliyetlerinin desteklenmesi konusunda toplam 211.121 Euro destek almıştır (STB, 2003).

2.1.3. Eğitim Yardımı

29.01.2000 tarih ve 2000/2 nolu tebliğ ile Resmi Gazete’de eğitim yardımı ile ilgili tebligatlar düzenlenmiştir.

KOBİ, SDŞ ile bu şirketlerin ortağı bulunan şirketlerin, münhasıran dış ticaret konulu eğitim faaliyetlerine ilişkin harcamaların desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Bu yardımdan KOBİ ve SDŞ ve SDŞ’lerin ortağı bulunan şirketler yararlanabilir.

Eğitim konuları aşağıdaki konuları kapsamaktadır:

- Dış Ticaret, Gümrük ve Kambiyo Mevzuatı,
- İhracat için pazar ve müşteri bulma, pazar analizi, pazar araştırılması, alıcıyla müzakere ve yazışma teknikleri ve fiyat verme,
- İhracata ulusal ve uluslar arası finansman sağlama teknikleri,
- Rekabet hukuku ve koşulları ile Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü mevzuatı, uluslar arası pazarlama teknikleri,
- Moda-Marka tasarımı ve benzeri alanlar.

Bu yardım adı altında sağlanan destekler şunlardır;

- Eğitim programı başına 7500 ABD dolarını aşmamak ve süresi üç ayı geçmemek üzere yurt dışı eğitim harcamalarının; KOBİ’ler için %50’si, SDŞ’ler için %75’i
- Eğitim programı başına KOBİ’ler için 5000 SDŞ’ler için 15000 ABD dolarını aşmamak üzere ve süresi üç ayı geçmemek üzere yurt içi eğitim harcamalarının; KOBİ’ler için %50’si, SDŞ’ler için %75’i
- Yurt içi programlar için 3, yurt dışı programlar için 3 olmak üzere 6 eğitim programı.

Bu desteğin uygulanması konusunda söz sahibi olan kuruluş İGEME’dir (Şahin, 2000).

KOBİ'ler ve SDTŞ'lerinin dünya pazarlarına açılmalarını sağlamak, verimliliklerini artırarak dış piyasada rekabet edebilir mal üretmelerini sağlamak ve yönetici ve çalışan elemanların niteliklerini artırmak amacıyla eğitim faaliyetleri desteklenmektedir.

Bu destek programı, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve İGEME tarafından yürütülmektedir.

Bu çerçevede eğitim ve seminer faaliyetleri için yapılacak harcamaların en fazla %50'si DFİF tarafından karşılanmaktadır (Seymen, 2008).

Eğitim yardımı konusunda yapılan başvurular çok az sayıda olmakta ve bunların içinden kabul edilenler yok denecek kadar az olmaktadır. Örneğin, 2005 yılında bu yardımdan faydalanmak için 40 başvuru yapılmış, bunlardan sadece 12 tanesi onaylanmıştır (MÜSİAD, 2006).

2.1.4. İstihdam Yardımı

29.01.2000 tarih ve 2000/1 tebliğ nolu Resmi Gazete'de istihdam yardımı ile ilgili tebligat düzenlenmiştir.

Bu yardım ile SDŞ statüsünü haiz şirketlerin münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu yardımdan SDŞ statüsünü haiz şirketler yararlanabilir.

SDŞ'lerin ilk defa istihdam edecekleri, konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli:

- Yöneticinin toplam azami 18.000 ABD doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i
- Elemanların toplamı azami 9.000 ABD doları karşılığı Türk Lirasını aşmamak üzere yıllık brüt maaşlarının %75'i

Bir SDŞ'ye istihdam edeceği en fazla bir yönetici ve iki elemanın ücretleri için ve bir defa destek sağlanır. Bu yardımla ilgili uygulamacı kuruluş Dış Ticaret Müsteşarlığı (İhracat genel Müdürlüğü)'dir (Şahin, 2000).

Küçük ölçekli sanayi işletmelerinin verimliliklerini artırmak ve dış pazarlarda rekabet edebilmelerini sağlamak amacıyla, nitelikli eleman istihdamını teşvik etmeye yönelik bir uygulamadır.

Küçük ölçekli işletmelerin nitelikli eleman istihdamlarından kaynaklanan giderler belirli bir süre için, belirli bir oranda desteklenmektedir.

Küçük ölçekli sanayi işletmelerinin bünyelerinde bulunmayan işletmeci, mühendis veya uzman eleman ihtiyaçlarını karşılamak veya üretim, yönetim ve pazarlama sorunlarına çözüm getirmek üzere üniversitelerin ilgili bölümlerinden mezun olmuş kişileri istihdam etmeleri durumunda ilk altı aylık maaşlarının %70'i oranında istihdam yardımı DFİF'den karşılanmaktadır (Seymen, 2008).

2.1.5. Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı

25 Mart 2000 tarih ve 2000/5 tebliğ nolu Resmi Gazete'de tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımı tebliği düzenlenmiştir.

Bu yardımla bazı tarım ürünlerinin ihracatının desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu yardımdan tarım ürünleri ihracatçıları yararlanabilir. Desteklenen tarım ürünleri şunlardır: Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun çiçekler ve tomurcuklar, sebzeler, kurutulmuş sebzeler, meyveler ve sert çekirdekli meyveler, dondurulmuş meyve ve sebze ile meyve ve sebze işleme sanayine dayalı gıda maddeleri, reçel, jöle, marmelat, meyve veya sert kabuklu meyve püreleri veya pastaları, meyve suları, zeytinyağı, hazırlanmış konserve edilmiş balıklar, kümes hayvanlarının etleri, yumurta, çikolata ve kakao içeren gıda müstahzarları, bisküviler, gofretler, makarnalar.

Bu yardımla sağlanan destek şu şekilde olmaktadır. İhraç edilen ürünlerin ihracat miktarları ve değerleri göz önüne alınarak hesaplanan tutarlar, ihracatçıların kamu kuruluşlarına yapmış oldukları vergi, SSK primi, haberleşme ve enerji giderleri ödemelerden mahsup edilmektedir.

Uygulamacı kuruluşlar ihracatçı birlikleridir (Şahin, 2000).

Belli tarım ürünlerinin ihracatında, DFİF'nden ödeme yapılmaktadır. Bu tarım ürünleri arasında patates, elma, yaş, dondurulmuş, kurutulmuş meyve-sebze, turunçgiller ve elma yer almaktadır. Söz konusu tarım ürünlerinin ihracatına verilen yardımların,

AB'ye uyumunu kolaylaştırmak üzere, yurtiçi fiyat, dünya fiyatı, üretim ve tüketim dengesi ve ithalatta uygulanan koruma oranları ve dönemsel olarak uygulanması ile ilgili esaslar belirlenmeye çalışılmaktadır. Gıda sanayi kapsamındaki işlenmiş tarım ürünlerine verilecek ihracat iadesi yardımlarında, bünyelerinde bulunan temel tarım ürünlerinin miktarı, bu ürünlere verilen ihracat desteği ve uygulanan ithalat koruması dikkate alınmaktadır. Tebliğde belirtilen tarım ürünleri ihracatında, ihracatı takiben finansman, ürün çeşitlerine göre belirlenen ABD doları karşılığı TL olarak, TCMB nezdinde, imalatçı/ihracatçı veya ihracatçı adına açılacak hesaptan bu kararda belirtilen giderler TCMB kanalıyla mahsup yoluyla ve DFİF ödenekleri çerçevesinde karşılanmaktadır. (Seymen, 2008).

2.1.6. Pazar Araştırmasına Yönelik Yardımlar

31.07.1997 ve 14.11.1998 tarih ve 97/6 ve 98/12 tebliğ nolu Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğler ile pazar araştırmasına yönelik yardımlar düzenlenmiştir.

Bu konu ile ilgili yardımlar pazar araştırması projelerinin desteklenmesi ve KOBİ'ler arasında uluslar arası işbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi şeklinde iki gruba ayrılmaktadır.

2.1.6.1. Pazar araştırması projelerinin desteklenmesi

Burada amaç; yeni ihraç pazarları yaratmak v geleneksel pazarlarımızda pazar payımızı artırmak maksadıyla, KOBİ/SDŞ/ÜD'nin sistematik yöntemlerle yaptıkları pazar araştırmalarının teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır.

Bu destekten KOBİ, SDŞ ve ÜD'ler yararlanabilmektedir. Destekten yararlanacak projeler KOBİ/SDŞ/ÜD'nin kendi bünyelerinde yürütecekleri veya danışmanlık şirketlerine yaptıracakları araştırma projeleridir.

Bu konuda sağlanan destek aşağdaki şekilde Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Pazar Araştırması Projelerinde Sağlanan Destek Miktarları

Azami Destek Miktarı	Her bir proje için	Bir yıl içinde	Toplam
KOBİ'ler için	7500 \$	15.000 \$	75.000 \$
SDŞ/ÜD'ler için	10.000 \$	50.000 \$	---

Desteklenecek harcamalar ise; ulaşım konusunda,

- Türkiye'den bir defalık gidiş-dönüş masrafı
- Hedef pazardaki ulaşım masrafları

Her bir proje için azami toplam KOBİ'lerde : 3.750 \$ SDŞ/ÜD'lerde : 5.000 \$'dır.

Konaklama konusunda;

- Hedef pazardaki konaklama (oda+kahvaltı) masrafları (azami 100 \$/gün

Her bir proje için azami toplam KOBİ'lerde: 3.750 \$ SDŞ/ÜD'lerde : 5.000 \$'dır.

Satın almalar konusunda;

- Doküman/Hizmetler basılı doküman/yayın/bilgi masrafları
- Tercüman masrafları

Her bir proje için azami toplam KOBİ'lerde: 3.750 \$ SDŞ/ÜD'lerde : 5.000 \$'dır.

Bu projelerle ilgili ulaşım, konaklama ve satın alma konularında yapıların harcamaların genel toplamı KOBİ'lerde 7.500 \$'ı SDŞ/ÜD'lerde 10.000 \$'ı aşamaz.

Bu desteğin sağlanmasında uygulamacı kuruluş İGEME'dir (Şahin, 2004).

2.1.6.2. KOBİ'ler Arasında Uluslar Arası İşbirliği Faaliyetlerinin Desteklenmesi

Bu destekten amaç KOBİ'ler arası işbirliğini sağlamaya yönelik faaliyetlere katılımı desteklemektir. Burada desteklenen faaliyetler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- KOBİ'ler arasındaki işbirliğini sağlamaya yönelik olarak, Avrupa Birliği'nce uluslar arası düzeyde organize edilen faaliyetler (Europartenariat, Medpartenariat gibi)

- KOBİ ve SDŞ'lerin uluslar arası işbirliğini sağlamaya yönelik olarak DTM'nin uygun gördüğü uluslar arası düzeyde düzenlenen faaliyetlere katılım
- SDŞ'lerin ortaklarına pazar bulabilmesi amacıyla DTM'nin uygun gördüğü yabancı ülkelere gerçekleştirecekleri KOBİ'ler arası işbirliği programları.

Bu destekten KOBİ'ler ve SDŞ'ler yararlanabilir.

KOBİ'lerden bir, SDŞ'lerden en fazla iki kişi olmak üzere;

- 500 ABD dolarını geçmemek kaydıyla yol ve günlük,
- Günlük 100 ABD dolarını geçmemek kaydıyla konaklama giderleri

%70 oranında desteklenmektedir. Bu destekle ilgili uygulamacı kuruluşlar ise İKV (1. madde için) ve DTM(2. ve 3. maddeler için)'dir (Şahin, 2004).

2.1.7. Uluslararası Nitelikteki Yurtdışı Ve Yurtiçi İhtisas Fuarları

Bu konuda sağlanan destekler, yurtdışı ve yurtiçi fuarlar olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmaktadır.

2.1.7.1. Yurt Dışında Düzenlenen Fuar Ve Sergilere Milli Düzeyde Veya Bireysel Katılımın Desteklenmesi

01.06.1995 ve 31.07.1997, tarih ve 95/6 ve 97/3 sayılı tebliğler olarak Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ayrıca 23.03.2001 tarihinde 2001/4 sayılı olarak Resmi Gazete'de yayımlanan tebliğ ile son halini almıştır.

Bu destekle yurt dışında düzenlenecek fuar ve sergilere katılımın artırılması amaçlanmaktadır (Şahin, 2004).

Bu destek, yurtdışında düzenlenen fuar ve sergilere, Türkiye adına katılan organizatör firmalar, fuarlara katılan diğer firmalar ve bireysel olarak katılan firmaların katılım ücretlerinin belirlenen esaslar ve oranlar çerçevesinde DFİF'den karşılanmasını kapsamaktadır (Seymen, 2008).

Bu destekten KOBİ, SDŞ, büyük ölçekli firmalar yararlanabilir.

- Milli düzeyde iştirak edilen organizasyonlarda, organizatör firmalar ve katılımcı firmalar
- Bireysel düzeyde iştirak edilen organizasyonlarda bireysel katılımcı firmalar desteklenmektedir.

Yararlanma sayısı aynı fuar için en fazla 3 defadır.

Milli katılımlarda iştirakçi firmalara sağlanan katılım payı desteği

- KOBİ/SDŞ'ler/KÖY firmaları için % 80 20.000 \$
- Diğerleri % 50 20.000 \$

Milli katılımlarda organizatörün desteklenmesi

- Ticari nitelikteki uluslararası fuar ve sergi organizasyonlarında % 60 40.000 \$
- Türk ihraç ürünlerinin sergilendiği tanıtım faaliyetlerinin organizasyonlarında %60 60.000 \$

Bireysel katılımlarda iştirakçi firmalara sağlanan destekler

- Stand kirası % 100 20.000 \$ (Ödenecek yardım toplamı)
- Nakliye giderleri % 50

Ürün gruplarına sağlanan destekler

- (Gen mühendisliği/biyoteknoloji, uzay ve havacılık teknolojileri, bilişim, donanım (hardware),
- Yazılım (software), ileri malzeme teknolojileri)

Milli iştiraklerde katılım bedelinin

- KOBİ, SDŞ'ler ve KÖY firmalar için % 90 -
- Diğerleri için % 60 -

Bireysel Katılımlarda;

- Yer kirası % 100 25.000 \$ (Ödenecek yardım toplamı)
- Nakliye giderleri % 60

Bu destekle ilgili uygulamacı kuruluş olarak İhracatçı Birlikleri görev yapmaktadır (Şahin, 2004).

2.1.7.2. Uluslararası Nitelikteki Yurtiçi İhtisas Fuarlarının Desteklenmesi

01.06.1995 tarih ve 95/7 sayılı tebliğ olarak Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu teşvik ile uluslar arası nitelikteki yurt içi ihtisas fuarlarının dış tanıtımının yapılması, uluslar arası katılımın artırılması amaçlanmaktadır.

Bu destekten fuar organize eden firmalar faydalanabilir.

Desteklenecek fuar konuları şunlardır:

- Tekstil-konfeksiyon-halı
- Deri (ayakkabı dahil)
- Taşıt araçları ve yan sanayi
- Gıda ve gıda teknolojisi
- Elektrik/elektronik eşya
- Madeni eşya sanayi
- Toprak sanayi
- İnşaat malzemeleri
- Mobilya sanayi

Tablo 2. Yurtdışı İhtisas Fuarlarında Sağlanan Destekler

Desteklenecek harcamalar	Destek Oranı	Azami Destek
Fuar öncesi yapılan yurtdışı tanıtım faaliyetleri	%50	25.000 \$
Fuara davet edilen önemli yabancı alıcıların (2kişi/ülke) ulaşım giderleri	%50	15.000 \$
Fuar süresince düzenlenecek seminer, konferans, panel ve ödüllü yarışmalara ilişkin giderler	%50	5.000 \$

Uluslar arası nitelikteki yurtdışı ihtisas fuarlarının desteklenmesi ile ilgili uygulamacı kuruluşlar İhracatçı Birlikleridir (Şahin, 2004).

2.1.8. Yurtdışı Ofis-Mağaza İşletme Ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Yardımlar

31.07.1997 ve 15.11.1998 tarih ve 97/9 ve 98/14 sayılı tebliğler halinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu yardımlardaki amaç, Türkiye’de faaliyette bulunan şirketlerin yurtdışı pazar paylarını artırmalarını ve ürünlerimizin tanıtımının yapılmasını teminen yurtdışında şirket kurma, depo-mağaza açma, işletme ve tanıtım giderlerinin karşılanmasıdır.

Türkiye’de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ve SDŞ’ler yararlanabilmektedir. Bu yardımla sağlanan destekler aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Sağlanan destekler aşağıda Tablo 3.’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Yurtdışı Ofis-Mağaza İşletme Ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Destekler

Türkiye’de sınai ve ticari faaliyette bulunan şirketin yurtdışında kendi unvan ve markasıyla toptan ve/veya perakende satış yapmak amacıyla şirket/mağaza/depo/şube açması durumunda			
	Destek Oranı		Yıllık Azami Destek
	1. YIL	2. YIL	
Demirbaş alımı (bir defalık)	%50	---	20.000 \$
Kira bedeli	%50	%30	50.000 \$
Reklam harcamaları	%50	%20	30.000 \$
Türkiye’de ticari faaliyette bulunan bir şirketin yurt dışında ml ticareti amacıyla şirket/mağaza/depo/şube açması durumunda:			
	Destek Oranı		Yıllık Azami Destek
	1. YIL	2. YIL	
Kira bedeli ve tanıtım harcamaları	%50	%50	30.000 \$
Türkiye’de sınai ve ticari faaliyette bulunan bir şirketin/SDŞ’nin yurt dışındaki bir firmaya temsilcilik/distribütörlük hakkı vermesi durumunda:			
	Destek Oranı		Yıllık Azami Destek
	1. YIL	2. YIL	
Resmi giderler	%50	---	10.000 \$
Reklam harcamaları	%30	%20	30.000 \$

Tablo 4. SDŞ’lerde Ortak Sayısına Göre Destekleme Meblağları

	Ortak Sayısı (KOBİ niteliğine sahip)	Destekleme Tutarı (\$)
SDŞ’lerin yurtdışında doğrudan pazarlama amaçlı şirket/mağaza/depo/şube kurmaları durumunda (aynı ülke için bir defa olmak ve toplam harcamaların %50’sini aşmamak üzere demirbaş, kira ve tanıtım harcamaları	10-20 arası	400.000 \$
	21-40 arası	500.000 \$
	41-100 arası	600.000 \$
	101-150 arası	700.000 \$
	151-200 arası	800.000 \$
	201-250 arası	900.000 \$
	251 ve üzeri	1.000.000 \$

Yararlanma koşulları ise şunlardır:

- Şirketler, 2 yıl süresince, farklı şehirlerde olmak üzere, en çok 5 ofis/mağaza/depo ile şirket/şube açabilirler.

- SDŞ'ler, aynı ülke için bir defa olmak ve bu amaçla yapılacak toplam harcamaların %50'sini aşmamak koşuluyla yararlanabilirler.

Bu desteğin sağlanması konusunda uygulamacı kuruluşlar İhracatçı Birlikleri ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (SDŞ'lerin işlemleri için) (Şahin, 2000).

DTM, uluslararası nitelikteki yurtiçi fuarların dış tanıtımının sağlanması ve uluslararası düzeyde katılımın artırılabilmesi için destek sağlamaktadır. Bu destek, Türkiye'de uluslararası nitelikte ihtisas fuarları düzenleyen ve DTM tarafından belirlenecek kriterlere uygun yerli organizatörlerin fuar öncesinde ve fuar süresince, gerçekleştirecekleri tanıtım ve promosyon faaliyetlerine ilişkin giderlerin belli bir oranının DFİF'den karşılanmasını kapsamaktadır. Bu fuarların destek alabilmesi için, tekstil, hazır giyim, halı, deri, taşıt araçları ve yan sanayi, gıda ve gıda teknolojisi, elektrik ve elektronik sanayi, madeni eşya sanayim, taş ve toprak sanayi ürünlerine yönelik olması, daha önce 3 kez gerçekleştirilmiş olması ve fuara en az 25'i yabancı olmak üzere 100 firmanın katılıyor olması koşulları aranmaktadır. (Seymen, 2008).

2.1.9. Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Tanıtılması, Tutundurulması Ve Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi İle İlgili Faaliyetlerin Desteklenmesi

29 Ocak 2000 tarih ve 2000/3 sayılı tebliğ halinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu destek aracılığıyla; Türkiye'de kendi unvan ve/veya markasıyla ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler ile SDŞ'nin uluslar arası pazarlarda ürünlerine Türk malı imajı ve marka oluşturmak amacıyla yurtdışında yapacakları marka tescili dahil tanıtım ve tutundurma ile Türk malı imajının yerleştirilmesine yönelik faaliyetleri dolayısıyla yaptıkları harcamaların karşılanması amaçlanmaktadır (Şahin, 2000).

İhracatçı Birlikleri ve Üretici Dernekleri, Türkiye'de ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler ile Türk moda tasarımcılarının yurt dışı pazarlarda ürünlerinin markalaşması amacıyla gerçekleştirecekleri faaliyetlere ilişkin giderleri ile Turquality mağazalarının kurulması ve işletilmesi ile ilgili harcamaların uluslararası kurallara göre DFİF'den karşılanmasını amaçlamaktadır. (Seymen, 2008).

Bu destekten kendi unvan ve/veya markasıyla ticari ve/veya sınai faaliyette bulunan şirketler ile SDŞ'ler yararlanabilir (Şahin, 2000).

Sağlanan destekler aşağıda maddeler halinde verilmiştir.

- Marka tescili ve korunmasına ilişkin giderlerinin 50.000 ABD doları,
- Kira giderlerinin yıllık 200.000 ABD doları
- Pazarlama tanıtım faaliyetleri giderlerinin 300.000 ABD doları
- Kalite kontrol kuruluşlarından alınacak sertifikasyon giderlerinin 50.000 ABD doları
- Ürünün etiketine “Made in Turkey/Türkiye” konulmasının ve satışının gerçekleştirilmesi halinde, yıllık 100.000 ABD doları
- Franchising yoluyla markalaşmış Türk ürününün dışa açılması halinde yıllık 100.000 ABD doları
- Firmanın Türkiye’deki marka tasarım yıllık harcamalarının en fazla 100.000 ABD doları
- Üretici Derneklerinin ilgili oldukları üretim alanında yer alan ürünlerin tanıtım ve reklam faaliyetlerine ilişkin 100.000 ABD doları
- Marka oluşturulması yapılacak tanıtım-promosyon ve danışmanlık hizmetleri giderlerinin en fazla toplam 50.000 ABD doları

Sadece bir marka için, en fazla üç yıl süreyle ve yaptıkları harcamaların azami %50’si oranında yararlandırılır.

Fatura tarihinden itibaren en geç altı ay içerisinde müracaat edilmesi gerekmektedir.

Bu destek kapsamında “Turquality-From Turkey” ibaresinin kullanılmasına dair 2000/7 sayılı Tebliğ 25 Mart 2000 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu destekle ilgili olan uygulamacı kuruluş Dış Ticaret Müsteşarlığı’dır (Şahin, 2000).

2.1.10. Patent, Faydalı Model Belgesi Ve Endüstriyel Tasarım Harcamalarının Desteklenmesi

27.02.1998 tarih ve 98/3 sayılı tebliğ halinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Bu yardım ile ihracat potansiyeli bulunan, teknoloji yoğun yeniliklerin, yeni ürünlerin ve yöntemlerin geliştirilmesinin desteklenmesi hedeflenmektedir.

Bu yardımdan Türk Patent Enstitüsü’nün siciline kayıtlı patent vekilleri aracılığıyla veya doğrudan Türk Patent Enstitüsü’ne başvuran Türkiye’de yerleşik gerçek kişiler yararlanabilir.

Bu yardım ile desteklenecek faaliyetler; Türkiye’de yerleşik kişiler tarafından yapılan çalışmalar neticesinde patent, faydalı model belgesi veya endüstriyel tasarım tescili ile sonuçlanan bir buluş tasarımının ortaya çıkması durumunda, buluşa patent ve faydalı model belgesi, endüstriyel tasarıma da endüstriyel tasarım tescili alınması sırasında yapılan harcamaların bir kısmının desteklenmesi şeklinde belirtilmektedir.

Uygulamacı kuruluş olarak Türk Patent Enstitüsü görevlidir (Şahin, 2000).

2.2. İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası

31/12/1999 tarihli ve 23923 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 23/12/1999 tarihli ve 99/13812 sayılı İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, resim ve Harç İstisnası Hakkında Karar ile bu karara istinaden 14/01/2000 tarihli ve 23933 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan İhracat 2000/1 sayılı tebliğ çerçevesinde;

- İhracatla ilgili olarak yapılan her türlü işlemler ve düzenlenen kağıtlarla, ihracatın finansmanı amacı ile kullanılan krediler,
- İhracatı Teşvik Belgesi ve Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında yapılan her türlü muameleler ve bu belgeler kapsamında ithalatın finansmanı amacı ile kullanılan krediler,

- İhracat Sayılan Yurtiçi Satış ve Teslimler çerçevesinde düzenlenen belgeler kapsamında yapılan muameleler ve kullanılan kredilerle belge kapsamında yapılan ithalatla ilgili işlemler,
- Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetler düzenlenen Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi kapsamında yapılan işlemler ve kullanılan krediler, her türlü vergi resim ve harç istisnasında yararlandırılmaktadır (Şahin, 2000).

İhracat işlemleri ve ihracatın finansmanı amacı ile kullanılan krediler için vergi, resim ve harç istisnası ile ilgili kurumlarca re'sen uygulanırken, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetler ile bunların finansmanı aracılığıyla kullanılan kredilerin istisnadan yararlandırılabilmesi için firmaların Dış Ticaret Müsteşarlığı'na müracaat ederek belge almaları zorunludur.

İhracatın finansmanı amacı ile kullanılan belgesiz kredinin vergi, resim ve harç istisnasından yararlanma süresi azami on sekiz (18) aydır. Ancak, gemi inşa ve ihracının finansmanı amacıyla kullanılacak kredilerde (hazır gemi hariç) bu süre yirmi dört (24) aydır. Ayrıca; ilgili firma tarafından taahhüt edilen ihracatın %50'sinin gerçekleştirildiğinin tevsiki kaydıyla, krediye ilişkin taahhüt süresi krediyi kullandıran kuruluş tarafından altı ay uzatılmaktadır (Şahin, 2000).

Bu bağlamda vergi, harç ve resim istisnası kapsamında;

- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
- Damga Vergisi
- 492 Sayılı Harçlar Kanunu gereğince alınan harçlar
- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu kesintisi
- Hal Rüşumu
- Diğer kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlar istisna edilmektedir.

Söz konusu krediler ihracattan sağlanan dövizlerle kapatılır. Kredi taahhütlerinin kapatma işlemleri, kapatmaya ilişkin Merkez Bankası'nca belirlenen usul ve esaslara istinaden bankalar tarafından yapılmaktadır. Döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin

finansmanı amacıyla belge kapsamında kullanılan kredinin istisnadan yararlanma süresi belge süresi kadardır.

Diğer taraftan, Belgesiz İhracat Kredileri ile mal ihracına yönelik gümrük muafiyetli mal ithali için düzenlenen Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamındaki ithalatın finansmanında kullanılan döviz kredilerinde taahhüt hesabı kapatılırken gümrük beyannamesinin ibrazı yeterli olup DAB(Döviz Alım Belgesi) aranmayacaktır. Ancak, Vergi, Resim ve Harç İstisna Belgeleri ile özel fatura kapsamında yapılan satışlara ilişkin kapatma işlemlerinde DAB'ın ibrazı gerekmektedir (Şahin, 2000).

Vergi, resim ve harç istisnası ile ihracatın; ihracat sayılan satış ve teslimlerin, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin, finansmanında kullanılan krediler ve bunlarla ilgili işlemlerden doğan vergi resim ve harçlar istisna edilmektedir.

Belgesiz İhracat Kredilerinde; ihracatın finansmanında kullanılan krediler ile ihracat ile ilgili işlemler, ilgili kurum ve kuruluşlarca herhangi bir belge aranmaksızın (re'sen) vergi, resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

Belgeli İhracat Kredilerinde; İhracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanında kullanılan krediler ile bunlarla ilgili işlemler ise DTM İhracat Genel Müdürlüğünden Vergi Resim ve Harç İstisnası Belgesine istinaden vergi resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerin; navlun gelirleri, turizm gelirleri ve turistlere yapılan satışlar, yurt içi ve dışı müteahhitlik hizmetleri, yurt dışında mağaza açılması ve işletilmesi vergi resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

İhracat Sayılan Satış ve Teslimlerde; Savunma Sanayi projelerini üstlenmiş firmaların satışları, uluslararası ihalelere çıkarılan yatırım projelerini kazanan firmaların satışları, ambalaj malzemesi satış ve teslimleri, kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası ihaleye açılan yatırım malı ve sınai mamullerin teslimi, yatırım teşvik belgesi kapsamındaki malların üretimleri vergi resim ve harçlardan istisna edilmektedir.

Vergi, resim ve harç istisnası ile ilgili istatistiksel bilgiler şu şekildedir.

- 2002 yılında 3.8 milyar \$'lık hizmet geliri karşılığında vergi resim ve harç istisnası uygulaması öngörülmüştür.

- 2003 yılında ise 5.4 milyar \$'lık hizmet geliri karşılığında vergi, resim ve harç istisnası uygulaması öngörülmüştür (Seymen, 2008).

Vergi, resim ve harç istisnaları ile ilgili olarak Dış Ticaret Müsteşarlığı web sayfasında 11/07/2006 tarihinde güncellenen tebliğ aşağıda verilmiştir.

Belgesiz İhracat Kredileri ile Vergi Resim Harç İstisnası Belgeleri Hakkında Tebliğ (İhracat: 2001/4)

19/4/2001 tarih ve 24378 sayılı Resmi Gazete

Madde 1- İhracat taahhüt sürelerinin bitiminden itibaren 31/12/2001 tarihine kadar yapılan ihracat; henüz ihracat taahhüdü kapatılmamış, 31/12/2000 tarihinden önce kullanılan Belgesiz İhracat Kredileri (Sevk öncesi TL ihracat kredisi, TL olarak kullanılan döviz kredisi, prefinansman ve peşin döviz) ile bu tarihten önce düzenlenen Vergi Resim Harç İstisnası Belgelerinin (Y kodlu İhracatı Teşvik Belgeleri dahil) ihracat taahhütlerine sayılır. Bu süre zarfında kredi ile ilgili yapılan işlemler vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılır.

Krediyi kullandıran kuruluşun muvafakat etmesi kaydıyla, kredi vadesinin de ihracat taahhüt süresine paralel olarak 31/12/2001 tarihine kadar uzatılması halinde, bu sürede kredi ile ilgili yapılan işlemlerin de vergi, resim ve harç istisnasından yararlandırılması gerekmektedir.

Madde 2- 31/12/2000 tarihinden önce kullanılan ve bu tarih itibarıyla ihracat taahhüdü kapatılmamış olan Belgesiz İhracat Kredilerinin taahhütleri, 31/12/2001 tarihine kadar toplam ihracat taahhüdünün %50'sinin (1/1/2001 tarihinden önceki gerçekleştirmeler de dahil edilmek suretiyle) gerçekleştirildiğinin tespiti kaydıyla, müeyyide uygulanmaksızın kapatılır.

31/12/2000 tarihinden önce kullanıldığı halde, orijinal süresi (18 aylık süresi) 31/12/2001 tarihini aşan Belgesiz İhracat Kredilerinin bu haktan yararlandırılabilmesi için, kredi riskinin 31/12/2001 tarihinden önce kapatılması zorunludur.

Madde 3- 31/12/2000 tarihinden önce düzenlenen ve bu tarih itibarıyla ihracat taahhüdü kapatılmamış olan Vergi Resim Harç İstisnası Belgelerinin (Y kodlu İhracatı Teşvik Belgeleri dahil) ihracat taahhütleri, 31/12/2001 tarihine kadar toplam ihracat

taahhüdünün %50'sinin gerçekleştirildiğinin tespiti kaydıyla, müeyyide uygulanmaksızın kapatılır.

Madde 4- 3/3/2001 tarihinden önce ihracat taahhütleri kapatılan, Belgesiz İhracat Kredileri ile Vergi Resim Harç İstisnası Belgelerinin (Y kodlu İhracatı Teşvik Belgeleri dahil) taahhüt hesapları, bu Tebliğin 2 ve 3 üncü maddelerine istinaden işlem yapılmak üzere açılmaz.

Madde 5- Belgesiz İhracat Kredileri taahhütlerinin bu Tebliğin 2'nci maddesi hükmüne istinaden kapatılabilmesi için, ilgili firmaların 31/3/2002 tarihine kadar gerçekleşen ihracat taahhüdünü tevsik etmek üzere krediyi kullandıran kuruluşa müracaat etmeleri zorunludur.

Madde 6- Vergi Resim Harç İstisnası Belgeleri (Y kodlu İhracatı Teşvik Belgeleri dahil) ihracat taahhütlerinin bu Tebliğin 3 üncü maddesi hükmüne istinaden kapatılabilmesi için, ilgili firmaların 31/3/2002 tarihine kadar gerçekleşen taahhüdü tevsik etmek üzere muhatap banka aracılığı ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın ilgili şubesine müracaat etmeleri zorunludur.

Madde 7- Serbest bölgelere yapılan ihracatın bu Tebliğ kapsamında taahhüde sayılabilmesi için, ihraç eşyasının 31/12/2001 tarihine kadar serbest bölgeye, 31/3/2002 tarihine kadar ise serbest bölgeden üçüncü ülkelere veya Avrupa Topluluğu'na üye ülkelere gönderildiğinin gümrük beyannamesine ilave olarak serbest bölge işlem formu ve alıcı firma adına düzenlenen faturayla tevsiki aranır.

Madde 8- Belgesiz İhracat Kredileri taahhütlerinin kapatılması için;

- Bu Tebliğin 5'inci maddesi hükmüne istinaden müracaat edilmemesi halinde, uygulanan tüm istisnalar,
- 31/3/2002 tarihine kadar müracaat edilmekle birlikte 31/12/2001 tarihine kadar gerçekleştirilmiş olan ihracatın toplam ihracat taahhüdüne oranının %50'den az olması halinde, bu taahhüdün gerçekleştirilmeyen bölümüne (taahhüdün % 100'ü üzerinden) tekabül eden istisnalar,

213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Madde 9- Vergi Resim Harç İstisnası Belgeleri (Y kodlu İhracatı Teşvik Belgeleri dahil) ihracat taahhütlerinin kapatılması için;

- Bu Tebliğin 6'ncı maddesi hükmüne istinaden müracaat edilmemesi halinde, bu belgeler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından iptal edilerek uygulanan tüm istisnalar,
- 31/3/2002 tarihine kadar müracaat edilmekle birlikte 31/12/2001 tarihine kadar gerçekleştirilmiş taahhüdün toplam ihracat taahhüdüne oranının %50'den az olması halinde, bu taahhüdün gerçekleştirilmeyen bölümüne (taahhüdün % 100'ü üzerinden) tekabül eden istisnalar,

213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

Madde 10- 1/1/2001 tarihinden sonra kullanılan ve yeni taahhüt içeren Belgesiz İhracat Kredileri ile bu tarihten sonra düzenlenen Vergi Resim Harç İstisnası Belgelerine bu Tebliğ hükümleri uygulanmaz.

Madde 11- Türk Eximbank'ın kullandığı kredilere (bankalar aracılığıyla kullanılan krediler dahil) ilişkin uygulama usul ve esasları Türk Eximbank tarafından belirlenir.

Madde 12- Bu Tebliğ 1/1/2001 tarihinden geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 13- Bu Tebliğ hükümlerini Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Devlet Bakanı yürütür (DTM, 2006,b).

2.3. İhracatta KDV İstisnası

KDV Kanunu'nun 11. ve 12. maddeleri ile ihracat istisnasına ilişkin hükümler düzenlenmiştir. 11. maddenin 1. fıkrasının (a) bendi ile ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler ile yurtdışındaki müşteriler için yapılan hizmetlerin KDV'den istisna olduğu hükme bağlanmıştır. Bu hükümlerle, mal ihracı ve hizmet ihracında KDV uygulanmayacağı belirtilmiştir. Fıkranın (b) bendindeki Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların Türkiye'de satın alınıp yurtdışına götürdükleri mallara ait ödenen KDV'nin iade edileceği hükmü ile, yolcu beraberinde yurtdışına çıkarılan eşyaların da normal

ihracat şeklinde vergiden arındırılacağı hükmü düzenlenmiştir. Fıkranın (c) bendinde ise ihraç kaydı ile yapılan satışlarda ihracatçılar tarafından KDV'nin ödenmeyecek bir tür ön ihracat istisnası uygulaması getirilmiştir (Şahin, 2000).

2.3.1. Mal İhracatında KDV İstisnası

3065 sayılı KDV Kanunu'nun 11. maddesinin 1/a fıkrası hükmü ile ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler ile yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler vergiden istisna edilmiştir. 12. maddede bir teslimin ihracat teslimi sayılabilmesi için gerekli koşullar düzenlenmiştir (Şahin, 2000). Bu düzenlemeye göre;

- Teslimin yurt dışındaki bir müşteriye yapılması
- Teslimin konusu malın Türkiye Cumhuriyeti gümrük hattından geçerek bir dış ülkeye vasıl olması gerekmektedir (Cevahir, 2007).

2.3.2. Hizmet İhracatında KDV İstisnası

KDV Kanununun 1. maddesi gereği, Türkiye'de yapılmayan hizmetler verginin konusuna girmemektedir. Türkiye'de yapılmakla birlikte yurtdışındaki müşteriler için yapılan hizmetler ise Kanunun 11/1-a maddesi ile vergiden istisna edilmiştir.

KDV Kanununun 11/2. maddesinde, ikametgahı, işyeri ve iş merkezi yurtdışında olan alıcılara veya Türkiye'deki firmaların yurtdışında müstakilen faaliyet gösteren şubesinde yapılan yurt dışında faydalanılan hizmetlerin istisna kapsamına girdikleri açıklanmıştır (Şahin 2000).

Hizmet ihracında KDV istisnasının uygulanabilmesi için aşağıdaki şartlar sağlanmalıdır.

- Hizmetten yurtdışında yararlanılmalıdır.
- Hizmetin bedeli döviz olarak Türkiye'ye getirilmelidir.
- Fatura veya benzeri belge yurtdışındaki müşteri adına düzenlenmelidir.
- Hizmet Türkiye'de, yurtdışındaki bir müşteri için yapılmalıdır.

Yukarıda sayılanların dışında; yurt dışına fason işçilik yapılması, tamir, bakım, onarım için Türkiye'ye geçici ithal yoluyla getirilen araçlara verilen hizmetler, yabancı sigorta kuruluşlarına yapılan aracılık hizmetleri, yurt dışında imal edilecek malların kalıp ve

numunelerinin yapılması, yurtdışına yapılan finansal kiralama işlemleri istisna kapsamına girmektedir (Şahin 2000).

2.3.3. İhraç Kaydıyla Yapılan Teslimlerde KDV İadesi (Tecil -Terkin Uygulaması)

Bu uygulama, yurtiçindeki imalatçıların ihracatçılara, ihraç edilmesi şartı ile mal satarken, satış bedelinin içinde bulunan KDV'ni normalde alması gerekiyor iken artık ihracatçıdan almayıp tecil ettirmesi esasına dayanır. (Gürsoy, 2002).

İhracatçılara imalatçılardan ihraç etmek kaydıyla satın alacakları mallar için katma değer vergisi ödememe avantajı sağlayan tecil-terkin sistemi, Katma Değer Vergisi Kanununun 11/1-c maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre,

- 27 seri numaralı KDV genel tebliğinde tanımlanan imalatçıların ihraç kaydıyla yapacakları teslimler sadece kendi ürettikleri mallar ile risk ve organizasyonu kendilerine ait olmak üzere fason olarak imal ettikleri ürünleri kapsamaktadır.
- İmalatçı olan veya olmayan mükelleflerin dış ticaret sermaye şirketlerine mal teslimleri
- İmalatçı olan veya olmayan mükelleflerin sektörel dış ticaret şirketlerine mal teslimleri
- Özel finans kurumlarının ihracatçılara mal teslimi
- Türkiye'de ikamet etmeyenlere döviz karşılığı satışlarda KDV ihracat istisnası izin belgesi sahibi ihracatçılara yapılan mal teslimleri
- Dahilde işleme veya geçici kabul izin belgesi kapsamında ithal edilen ham veya yardımcı maddeler kullanılarak üretilen malların ihracatçılara teslimi
- Bir istisna olarak, Dahilde işleme veya Geçici Kabul izin belgesi alan ve tekstil, konfeksiyon, demir-çelik, otomotiv ve otomotiv yan sanayi sektörlerinde faaliyette bulunan imalatçı-ihracatçılara bu rejimler kapsamında ihraç edilecek ürünlerin imalinde kullanılacak maddelerin tesliminde tecil terkin uygulaması yapabileceklerdir.

Mevcut uygulamaya göre yukarıda sayılanlar tarafından ihraç edilmek şartıyla, kendilerine yapılan teslimlere ait katma değer vergisi, ihracatçılar tarafından ödenmeyecek; buna karşılık imalatçılar tahsil etmedikleri vergiyi ilgili beyannamelerinde beyan ederek tarh ve tahakkuk ettirecektir. Ancak, ödeme yapılmadan vergi dairesince tecil edilecek, malların ihracatçıya tesliminden itibaren üç ay içinde ihraç edilmesi halinde tecil edilen vergi gerekli belgelerin ibrazı şartıyla terkin edilecektir (Cevahir, 2007).

Bu uygulamadan yararlanma şartları;

- Sanayi Bakanlığınca belirlenen kriterlere göre imalatçı niteliğine haiz olanların ihracatçılara yaptıkları teslimler,
- Satıcılar bu vasfı haiz olmasalar bile, Dış Ticaret Sermaye Şirketlerine veya Sektörel Dış Ticaret Şirketlerine ihraç edilmek üzere yapılan teslimler,
- Bu vasfı haiz olmasalar bile özel finans kurumlarınca ihracatçılara yapılan teslimler,
- Geçici kabul veya Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ithal edilen ham veya yardımcı maddeler kullanılarak mal üretenler tarafından bu malların ihracatçılara ihraç kaydı ile teslimleri.

Sanayi Bakanlığınca belirlenen imalatçı kriterleri şunlardır; sanayi siciline kayıtlı olup sanayi sicil belgesi almış olmak, sanayi odaları, ticaret odaları veya esnaf ve sanatkarlar derneklerine kayıtlı olmak, imalat içinde en az 5 kişi çalıştırmak.

Yukarıda sayılan şartlara haiz olanlar tarafından ihracatçılara yapılan teslimlerde normal fatura düzenlenecek, KDV gösterilecek, ancak faturaya “3065 sayılı KDV Kanunu hükümlerine göre ihraç edilmek şartıyla teslim edildiğinden KDV tahsil edilmemiştir” şeklinde bir şerh düşülecektir. Bu suretle ihracatçı faturada gösterilen KDV’yi ödemeksizin malı teslim alacaktır.

Tecil-terkin uygulaması, sadece ihraç konusu nihai mallara uygulanabilecektir. İhracatçı tarafından olsa dahi işlemde geçirilecek ara mallar ile ihraç edilecek malın ambalajında kullanılacak mallar bu uygulamadan yararlanamayacaktır (Şahin, 2000).

2.4. Dâhilde İşleme Rejimi

Dâhilde işleme rejimi (DİR); firmaların öngörülen süre içerisinde işlendikten sonra ihraç edilmek şartıyla, ihraç mallarının üretimi için ihtiyaç duydukları malları, ithalatta alınması gereken her türlü vergiden muaf olarak ve üstelik ticaret politikası önlemlerine de tabi olmaksızın getirmelerine olanak sağlayan bir sistemdir. (Altunyaldız ve Başer, 1999).

Dahilde işleme rejiminde, ihraç edilecek ürünün üretiminde kullanılacak ithal girdilerin ihracatçı Türk firmaları tarafından dünya fiyatlarından, dünya kalitesinde ve KDV, Gümrük Vergisi, varsa anti-damping vergilerinden muaf tutularak ithal edilmesine olanak sağlanması neticesinde, girdi maliyetleri düşürülerek uluslar arası pazarlarda ihracatçı firmalara rekabet gücü kazandırılması amaçlanmaktadır (Altunyaldız, 1999).

DİR’de belirtilen esaslar şunlardır:

- Ülkemizde yerleşik imalatçı ve/veya ihracatçı firma olması gerekmektedir.
- DİR’den yararlanacak firmanın Dış Ticaret Müsteşarlığı’ndan (İhracat Genel Müdürlüğü) Dahilde İşleme İzin Belgesi alması gerekmektedir.
- İthal edilecek maddelerin, ihraç edilecek mamullerin üretiminde kullanıldığının tespitinin mümkün olması gerekmektedir.
- Yapılacak ithalatın üreticilerin ekonomik çıkarlarına madde politikası açısından ciddi bir zarar vermemesi gerekmektedir.
- İhracat taahhüdünün %2’si oranında işletme malzemesi ithali yapılabilmektedir.
- Dahilde İşleme İzin Belgesi’nin azami süresi on iki aydır.
- Dahilde İşleme İzin Belgesi alan firmaların ithalat esnasında ithal ettikleri maddelerin gümrük vergisi, KDV ve varsa diğer vergiler ve fonlar toplamı kadar gümrük idaresine teminat vermeleri gerekmektedir.
- Firmaların, belge kapsamında yapılan ithalatı müteakip on beş gün içerisinde, bu ithalata ilişkin bilgileri müsteşarlığa göndermeleri gerekmektedir.

- Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında mal ithal eden firmaların ithal ettikleri malları işlenmiş olarak belge süresi içerisinde ihraç etmeleri gerekmektedir.
- Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında firmanın, üçüncü ülkeden mal ithal ederek işledikten sonra AB üyesi ülkelere, Pan-Avrupa Menşe Kümülayonu'na taraf ülkelere, EFTA ülkelerine veya Türkiye ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamış ve anlaşmada “geri ödeme veya muafiyet yasağı” bulunan ülkelere ihracat yapması halinde, ihracat esnasında gümrüğe telafi edici vergi ödemesi gerekmektedir.
- İkincil işlem görmüş ürünlerin ihracat taahhüdünde yer alması şartı getirilmiştir.
- Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ithalat ve ihracat yapan firmaların belge süresini müteakip en geç üç ay içerisinde taahhüt kapatma için ilgili İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerine müracaat etmek zorundadır.
- İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri, Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ithal edilen malzemelerin ihraç edilen mamullerde kullanılıp kullanılmadığını tespit ederek taahhüt kapatma işlemini sonuçlandırmaktadır.
- Taahhüt kapatma işleminde ihracat bedeli dövizin geldiğini gösteren DAB aranmamaktadır.
- İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliklerince taahhüt hesapları kapatılan Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında yapılan ithalatla ilgili olarak alınan teminatlar firmalar tarafından geri alınmakta ve böylece ihraç mallarında kullanılan ithal gelirleri için gümrük vergisi, katma değer vergisi ve varsa fon ödenmemiş olmaktadır (Şahin, 2000).

2.5. Hariçte İşleme Rejimi

Bu rejim, serbest dolaşımdaki eşyanın, işlenmek üzere, Türkiye Gümrük Bölgesinden geçici olarak üçüncü ülkelere (Türkiye Gümrük Bölgesindeki Serbest Bölgeler dâhil) ihraç edilmesi ve işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen ürünlerin tekrar serbest dolaşıma girmesi ile ilgili faaliyetleri kapsar. (Hariçte İşleme Rejimi Tebliği, (Sayı:2000/8, Madde:2))

Hariçte İşleme Rejimi; ithalde alınması gereken her türlü vergiden muaf olunmasını(Tam muafiyet) veya serbest dolaşıma sunulan işlenmiş ürünlerin ithali esnasında alınması gereken vergilerin, bu ürünlerin üretimi için yurt dışına gönderilen eşyanın aynı tarihte ithal edilmesi halinde uygulanacak Gümrük Vergilerine tekabül eden kısmına muafiyet (kısmi muafiyet) uygulanmasını sağlamaktadır (Bilgin, 1998).

Hariçte İşleme İzin Belgesi verilmeyen haller şu şekilde sıralanabilir:

- İhracı, ödenmiş veya teminata bağlanmış gümrük vergilerinin geri verilmesine veya kaydırılmasına yol açan eşya,
- İhracatlarından önce, özel amaçlı kullanımları nedeniyle ithalat vergilerinden tamamen muaf olarak serbest dolaşıma sunulan ve bu muafiyetin elde edilmesi için tespit edilen şartların yürürlükte kalmaya devam ettiği eşya,
- İhracı, ihracatta vergi iadesini gerektiren veya diğer mali avantajları sağlayan eşya (Şahin, 2000).

2.6. Eximbank Uygulamaları

EXIMBANK, ABD'nin ihracatını kredi yoluyla finanse etmek için ABD hükümeti tarafından 1934 yılında kurulan bir bankanın adıdır.

Türk-Eximbank ise 1987 yılında Devlet Yatırım Bankası'nın yeniden düzenlenmesiyle onun yerine kurulmuş bir bankadır.

Bankanın temel amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslar arası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslar arası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir (Eximbank, 2008, a).

2.6.1. Kredi Programları

Eximbank kredi programları dört alt ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu krediler; kısa vadeli ihracat kredileri, özellikli krediler, döviz kazandırıcı hizmet kapsamında krediler, İslam Kalkınma Bankası kaynaklı kredilerdir.

2.6.1.1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri

İhracatçılara ve ihraç bağlantılı mal üreten imalatçılara, ihracata hazırlık döneminde finansman gereksinmelerinin karşılanması amacıyla kısa vadeli ihracat kredileri tahsis edilmektedir. Bu Krediler YTL ve döviz cinsinden, bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından işletmelere kullanılmaktadır (EBSO, 2008).

Türk Eximbank tarafından verilen Kısa Vadeli İhracat Kredileri; Sevk Öncesi İhracat Kredileri, Performans Kredileri, Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredisi, KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri olmak üzere 4'e ayrılır.

2.6.1.1.1. Sevk Öncesi İhracat Kredisi (SÖİK)

SÖİK; ihracatçı, imalatçı ve ihracatçı-imalatçı işletmelere ihracata hazırlık aşamasında finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, ihracat taahhüdü karşılığında Eximbank tarafından kendilerine aracılık limiti tahsis edilmiş olan bankalar kanalıyla YTL/döviz cinsinden kullanılır.

Kanuni veya iş merkezlerinin yanı sıra, ekonomik ve ticari faaliyetlerini de Kalkınmada Öncelikli Yörelerde (KÖY) icra eden imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve ihracatçı (ihracatçının KÖY'de mukim olması ve ihraç konusu malın KÖY'de üretilmesi kaydıyla) işletmeler faiz indirimi uygulanarak SÖİK-YTL'den yararlanabilmektedirler. Ayrıca bankalar kendilerine Türk Eximbank tarafından tahsis edilen YTL ve döviz bazındaki sevk öncesi ihracat kredileri genel limitlerinin en az % 30'unu KOBİ'lere kullanırmak zorundadır.

2.6.1.1.2. Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredileri

Bu krediyi, sektörel dış ticaret şirketleri ile dış ticaret sermaye şirketleri unvanına sahip firmalar kullanabilmektedirler.

Bu tür krediler DTŞ kısa vadeli YTL ihracat kredisi ve DTŞ kısa vadeli ihracat döviz kredisi olmak üzere 2 türlü olarak; Türk Eximbank Genel Müdürlüğü ile İstanbul ve İzmir şubeleri tarafından doğrudan kullanılmaktadırlar.

Her iki kredinin de vadeleri azami 180 gündür. FOB ihracat tutarının %100'ü kredilendirilmektedir. Bu kredilere uygulanacak faiz oranları, kredinin geri ödeme süresine göre belirlenir.

İhracat kredi sigortası yaptıran firmalara dövizli kredilerde 0.5 puan, TL üzerinden kredilerde ise 4 puanlık faiz indirimi yapılmaktadır. Döviz kredileri TL olarak da geri ödenebilmektedir (Turkishexport, 2008).

2.6.1.1.3. İhracata Hazırlık Kredileri

Bu kredinin kullanılmasındaki amaç, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıların ve ihracatçıların uluslar arası piyasalardaki rekabet güçlerini arttırmak için, ihracat projelerinin ihracata hazırlık aşamasında desteklenmesidir.

Kredi Türk-Eximbank tarafından DTSS (Dış Ticaret Sermaye Şirketleri) ve SDTŞ (Sektörel Dış Ticaret Şirketleri) dışındaki firmalara aracı banka olmaksızın doğrudan kullanılır.

Firmalar, ihracı yasaklanan malların dışında kalan, Türkiye'de üretilen malların serbest dövizle, kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığı bu krediden faydalanabilirler. Performans kredileri, Performans YTL ve Performans Döviz kredileri olmak üzere 2 şekilde kullanılır.

2.6.1.1.4. KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri

KOBİ'ler, ihracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulu ile daha düşük oranlarda teminat alınmak suretiyle kredilendirilir. Limiti 100.000.-Dolar, vadesi 360 gün olan bu kredi için teminat olarak, anapara ve faizin % 50'si oranında banka teminat mektubu ile anapara tutarında emre muharrer senet alınmaktadır. Bu kredi, YTL ve döviz olarak verilmektedir (Turkishexporters, 2008).

Tablo 5. Kısa Vadeli Krediler

Yıllar	Kredi Tutarı (Milyon ABD Doları)
1989	525
1990	1.223
1991	1.339
1992	1.595
1993	2.196
1994	1.867
1995	2.804
1996	2.962
1997	2.901
1998	3.270
1999	3.363
2000	3.377
2001	2.714
2002	2.158
2003	3.192
2004	3.338
2005	3.529
2006	3.503
2007	3.712

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

Tablo 6. Kısa Vadeli Kredilerin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Avrupa Birliği	61	54	60	65	62
AB Dışı Avrupa	6	7	6	6	9
K. Amerika/Japonya	18	23	20	15	15
Ortadoğu/K. Afrika	9	11	10	9	9
Diğer	6	5	4	5	5
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

Tablo 7. Kısa Vadeli Kredilerin Sektörel Dağılımı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Tekstil/Hazır Giyim/Deri	42	42	37	33	32
Makine/Elektrikli Cih.	12	12	16	17	17
Demir-Çelik	8	7	10	9	8
Gıda/Tarım/Hayvancılık	9	8	7	10	10
Madencilik Urn./Madeni Eşya	9	9	7	7	9
Diğer	20	22	23	24	24
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

2.6.1.2. Özellikli Krediler

Türk Eximbank, ihracatçıları ve yurt dışında yatırım yapan müteşebbisleri özellikli kredi programları ile de desteklemektedir. Sözkonusu kredi programları, standart kredi ve garanti programlarının dışında kalan, ancak bunları tamamlayıcı nitelikteki programlardır.

2.6.1.2.1. Sevk Öncesi Reeskont Kredisi

İmalatçı, ihracatçı ve imalatçı-ihracatçı firmaların, borçlu olarak düzenleyecekleri, Türk Eximbank nezdinde kısa vadeli teminat mektubu limiti olan bankalardan birinin avalini taşıyan ve vadesine en fazla 180 gün kalmış bonolar iskonto edilmektedir.

Kredinin asli teminatı firmaların düzenleyecekleri bonolardır. Program kapsamında vadesine en fazla 180 gün kalan bonolar iskonto edilmektedir. Kredi USD, EURO, GBP ve JPY döviz cinsleri üzerinden işlem yapılmaktadır. İskonto edilecek bonolar için firma bazında uygulanacak limit 5 milyon YTL'dir.

Geri ödeme sürelerine göre aşağıdaki gibi olup, ihracatlarını Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası kapsamına aldırılan firmalara 0,5 puan indirim uygulanacaktır (Altınhaber, 2008).

2.6.1.2.2. Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı

Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı ile ihracatçılarımıza, ülke riskinden arındırılmış olarak yeni ve hedef pazarlara yönelmeleri ve bu pazarlarda vadeli satış

olanakları ile rekabet şanslarının artırılması amacıyla kısa vadeli ve sevk sonrası finansman desteği sağlanmaktadır.

Söz konusu program, T.C. Merkez Bankası'nın (TCMB) "Banka Kabullerine İlişkin Reeskont İşlemleri" esas ve şartları doğrultusunda Türk Eximbank'a tahsis etmiş olduğu limit çerçevesinde yürütülmekte olup, program kapsamında; Poliçe veya bonoya bağlı kabul kredili ihracat işlemleri ve gayrikabili rücu vadeli ihracat akreditiflerine dayalı ihracat alacakları iskonto edilmektedir.

Vadesine en fazla 180 gün kalan ihracat alacakları iskonto edilmektedir. Bu program kapsamında yapılacak işlemler için düzenlenecek kontrat, akreditif, sevk vesaiği, poliçe/bono vb. her türlü belgeler T.C. Merkez Bankası'nca alım satım konusu yapılan konvertibl dövizlerden USD, EURO, GBP ve JPY cinsinden düzenlenecektir. İskonto edilecek senetler için firma bazında uygulanacak limit 5 Milyon YTL'dır (Altınhaber, 2008).

2.6.1.2.3. Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi

İhracatta kalıcı pazarlar edinilmesi ve net döviz girdisinin arttırılmasını teminen, Türk firmalarının yurtdışında marka tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla kendi markası ile yurtdışında açacakları mağazaların yatırım harcamaları ile değişik pazarlarda Türk menşeli her türlü tüketim malı niteliğindeki ürünleri doğrudan pazarlama, değişik ürün gruplarının sergilendiği çeşitli bölümleri içeren satış mağazaları veya bir ya da birden fazla firmanın bir araya gelerek kuracakları alışveriş merkezleri oluşturulmasına yönelik yatırımlara destek vermektir.

Krediye konu olan yatırım projesi Türk Eximbank'ca uygun bulunan ve Türkiye'de yerleşik, yurt içi ve yurt dışında daha önce benzer işlerde deneyim sahibi olan firmalara kullandırılmaktadır.

Yararlanma koşulları; Kredi vadesi içerisinde Türk Eximbank tarafından tespit edilen tutarda Türk ürünleri ihraç ve/veya satışının gerçekleştirilmesi, Krediye ilişkin Vergi Resim Harç İstisna Belgesi (VRHİB) taahhüdünün kapatılması taahhüdü karşılığında kullandırılmaktadır.

Türk Eximbank tarafından incelenerek tespit edilen yurt dışı sabit tesis yatırım tutarı 200.000, ABD Doları'nın altında kalan işlemler bu program kapsamında kredilendirilmez.

Türk Eximbank'ca uygun görülen yurt dışı yatırım tutarının azami % 85'i kredilendirilmektedir. Kredi vadesi azami 7 yıldır. Ancak kredi vadesi ve geri ödeme şartları (geri ödemesiz dönem ve taksitlendirme) her bir proje bazında münferiden Türk Eximbank tarafından tespit edilmektedir. Kredi anapara ve faizi Türk Eximbank tarafından proje bazında belirlenen geri ödeme dönemlerinde Türk Lirası veya döviz olarak geri ödenmektedir (Altınhaber, 2007).

2.6.1.2.4. Özellikli İhracat Kredisi

Program kapsamında, Türkiye'de yerleşik ihracata yönelik mal üreten firmaların Türk Eximbank'ın mevcut kredi programları çerçevesinde kredilendirilemeyen ancak Türk Eximbank'ca uygun bulunan mal ve hizmet projelerine orta vadeli finansman olanağı sağlanmaktadır.

İhraç edilecek malın üretim süreci ya da satış koşulları nedeniyle 12 aydan uzun vadeli finansman ihtiyacı bulunan firmalar ile yeni pazarlara yeni ürün ihracı gibi özellik arz eden ihracat projelerine destek sağlamak amacıyla, proje bazında belirlenen koşullarla kullanılmaktadır.

Kredi vadesi ve faiz oranı proje bazında Türk Eximbank'ca belirlenmektedir. Kredilendirme oranı proje bazında Türk Eximbank'ca belirlenmektedir, ancak bu oran FOB (Free on Board yani tedarikçinin malzemeyi nakliye yapılacağı geminin güvertesine taşıyana kadar olan sorumluluğunu içerir) ihracat taahhüdünün % 80'ini aşamaz.

Krediye konu olan ve ihracı taahhüt edilen malın asgari % 50 yerli katkı oranını içermesi gerekmektedir. Türk Eximbank'ca doğrudan kullanılan kredilerde uygulanan teminat unsurları aranacak olup, bu teminatların dışında ve ek olarak başka teminatlar da alınabilmektedir (Altınhaber, 2007).

2.6.1.2.5. Gemi İnşa Ve İhracatı Finansman Programı

Gemi inşa/ihraç edecek Türk firmalarının gemi inşa aşamasındaki finansman ihtiyaçlarının karşılanması, rekabet güçlerinin desteklenmesi, yurtdışındaki müşterileri ve kreditor kuruluşlar nezdindeki kredibilitelerinin artırılması hedeflenmektedir.

Kredi Program kapsamında kullanılacak krediler ile; Alıcı firma ile imzalanmış belli bir kontrat kapsamında, gemi inşa/ihraç edecek Türk firmalarının gemi inşa aşamasındaki harcamaları proje bazında finanse edilmektedir.

Teminat mektubuna konu olan gemi projesi Türk Eximbank'ca uygun bulunan ve Türkiye'de yerleşik, gemi inşa ve/veya ihracında deneyim sahibi olan firmalar yararlanmaktadır.

Kullanılacak kredinin/düzenlenecek teminat mektubunun tutarı ve vadesi alıcı ve satıcı firmalar arasında imzalanan sözleşme hükümleri dikkate alınarak proje bazında Türk Eximbank tarafından belirlenmektedir.

Kullanılacak kredinin/düzenlenecek teminat mektubunun vadesi; İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkındaki Karar ve bu karara ilişkin tebliğlerde yer alan hükümler dahilinde azami 24 ay'dır.

Proje konusu gemiye firma özkaynak katkısının sağlanmasını teminen, proje genelinde gemi kontrat bedelinin en az % 15'ine tekabül edecek tutarda harcamanın firma özkaynaklarından yapılması ve proje konusu geminin yerli katkı oranı ya da katma değer oranının asgari % 25 olması hususları aranacaktır. Kredi tutarı ve faiz oranının tespitinde yerli katkı/katma değer oranının seviyesi dikkate alınmaktadır (Altınhaber, 2007).

2.6.1.2.6. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı

Müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmaların mevcut pazarlarda kalıcılığının sağlanmasının yanı sıra, yeni pazarlara açılmalarını teminen yurt dışında üstlenilen projelerin teminat mektubu ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Program kapsamında Türk bankalarının kontrgarantisi karşılığında, bir firma lehine düzenlenecek toplam garanti tutarı 25 Milyon ABD Doları'nı aşmayacaktır.

Firma limitini aşmayacak şekilde işveren ihale makamı ile yapılmış sözleşmede belirtilen tutarın ya da ihale bedelinin azami % 25'ine kadar teminat mektubu verilebilecektir. Ülke bazında teminat mektubu tahsisi toplam program limitinin %20'sini geçmeyecektir (Altınhaber, 2007).

2.6.1.2.7. Turizm Pazarlama Kredisi

Turizm Pazarlama Kredisi; bir önceki takvim yılı itibariyle, bankalarca düzenlenmiş Döviz Alım Belgesi bazında yurda en az bir milyon (1.000.000.) ABD Doları ya da muadili tutarda döviz getirdiğini tevsik eden tüzel kişiliği haiz ticaret şirketi şeklinde faaliyet gösteren; TÜRSAB üyesi, A_Grubu seyahat acentalarına (yabancı seyahat acentaları ile bunların Türkiye'de bulunan şubeleri hariç), ticari hava taşıma işletmeciliği yapmaya ilişkin, T.C. Ulaştırma Bakanlığı İşletme Ruhsatı sahibi Türkiye'ye yurtdışından yolcu taşıyan Türkiye'de mukim özel havayolu şirketlerine, gelecek on iki (12) aylık dönem içerisinde gerçekleştirmeyi taahhüt ettikleri döviz gelirleri karşılığında kullanılmaktadır.

Başvuruda bulunan şirketlerin bir önceki takvim yılı itibariyle, Döviz Alım Belgesi bazında yurda en az bir milyon (1.000.000) ABD Doları ya da muadili tutarda döviz girdisi sağladığını belgelemeleri gerekmektedir. Pazarlama projesinde öngörülen toplam harcama miktarının %50'sine kadar kredi kullanılabilir. Kredi vadesi, krediye ilişkin vergi, resim, harç, istisna belgesi süresi ile sınırlı kalmak kaydıyla azami bir yıldır.

Türk Eximbank tarafından uygun bulunan kredi başvurusu için, asgari kredinin anapara ve faiz tutarının %100'ü oranında aşağıda dökümü verilen asli teminat tesis edilmektedir. Kredinin anapara ve faizi en geç kredi vadesinde geri ödenir. Kredi, vadeden önce kısmen veya tamamen geri ödenebilmektedir. Kredinin kısmi olarak geri ödenmesi veya kredinin vadeden önce tasfiyesi projeye ilişkin taahhüdü ortadan kaldırmamaktadır (Şahin, 2000).

2.6.1.3. Döviz Kazandırıcı Hizmet Kapsamında Krediler

Türkiye'de yerleşik firmaların yurtdışında gerçekleştirecekleri döviz kazandırıcı hizmetler ile yurtdışına ihraç edilecek proje niteliğindeki yazılım, projelendirme ve danışmanlık gibi hizmetlerin finansmanına yönelik olarak hazırlanan Döviz Kazandırıcı

Hizmetler Kredisi programını uygulamaya koymuştur. Belirtilen alanlardaki projeler Bankamızca değerlendirilerek uygun bulunan firmalara, YTL veya döviz cinsinden kullanılacak krediye ilişkin koşullar işlem bazında Türk Eximbank tarafından belirlenecektir.

Türkiye’de yerleşik firmaların, yurtdışında gerçekleştirecekleri döviz kazandırıcı hizmetlere yönelik harcamaları, yazılım, projelendirme, danışmanlık gibi hizmetler kapsamında, yurtdışına gerçekleştirilecek proje niteliğindeki hizmet ihracına yönelik harcamalarının finanse edilmesi amaçlanmaktadır.

Bankaca yapılan istihbarat ve değerlendirme çalışması sonunda mali analiz, ticari etik açısından yeterli görülen ve bu alanlarda faaliyet gösteren firmalar bu programdan yararlandırılır (Eximbank, 2008, c).

Türkiye’de yerleşik firmalara kredi konusu proje için imzalanmış sözleşme kapsamında yapacakları harcamaların finansmanına yönelik kredi, Vergi Resim Harç İstisna Belgesinin (VRHİB) kapatılması taahhüdü karşılığında proje bazında kullanılır. Bu uygulama Esaslarında açıklık olmayan hallerde Teşvik ve Kambiyo Mevzuatındaki genel düzenlemeler dikkate alınır.

Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi Programı kapsamında bir firmaya tanınan azami limit tutarı 4 milyon ABD Doları’dır.

Firma limitini aşmamak kaydıyla belirlenecek olan proje limiti, hizmet veren ve hizmet alan firmalar arasında imzalanan sözleşme hükümleri dikkate alınarak ve sözkonusu sözleşme bedeli içerisindeki Türk mal ve hizmet tutarları toplamının %85’ini aşmamak kaydıyla proje bazında Türk Eximbank tarafından belirlenir. Proje konusu sözleşme hükümlerinde hizmet veren firmaya avans ödenmesi öngörülmüş ise proje limiti, sözleşme bedelinden avans tutarı düşüldükten sonra kalan tutar içerisindeki Türk mal ve hizmet tutarları toplamının azami %85’i olacak şekilde belirlenecektir (Eximbank, 2008, c).

Kredi vadesi, krediye ilişkin Vergi Resim Harç İstisna Belgesi süresi ile sınırlı kalmak kaydıyla proje bazında Türk Eximbank tarafından belirlenir.

Krediye uygulanacak faiz oranı ve faiz tahsilat dönemleri kredi bazında Türk Eximbank'ca belirlenir ve ilgili firmaya duyurulur. Türk Eximbank, mevzuatın izin verdiği limitler dahilinde, faiz oranını tek taraflı olarak değiştirmeye yetkilidir.

Kabul edilen teminatlar; süresiz veya proje süresi ile uyumlu kesin banka teminat mektubu ya da Devlet İç/Dış Borçlanma Senedi asli teminat olarak alınır.

Kredinin vadesinde geri ödenmemesi veya kredi taahhüdünün kapatılmaması halinde, cari faiz oranının 1,2 katı oranında cezai faiz uygulanır. Vergi, resim ve harç istisnaları kaldırılır.

VRHİB taahhüdünün T.C Merkez Bankası tarafından kapatılmasını takiben TCMB tarafından bildirilen sonuca göre işlem yapılır. Taahhüdün TCMB tarafından kapatılmasından sonra Bankamız nezdinde bulunan ve firma lehine tesis edilmiş olan teminatlar iade edilir (Eximbank, 2008, c).

2.6.1.4. İslam Kalkınma Bankası Kaynaklı Krediler

İslam ülkelerinde iktisadi kalkınmayı desteklemek amacıyla 1975 de kurulmuştur. İslam Konferansı Örgütünün alt kuruluşu olarak faaliyet göstermektedir. İslam Konferansı Örgütü üyesi ülkeler arasında ticaretin arttırılması bankanın stratejik amaçları arasında ve bunun için finansman imkanları sağlamaktadır. Ticaret kredilerini için 2005 yılından beri banka şemsiyesi altında faaliyet gösteren Uluslararası İslam Ticaret Finans Kuruluşu (International Islamic Trade Finance Corporation) ticaretin gelişmesine önemli katkı sağlamaktadır. (DEİK, 2008).

Kredinin amacı, İslam konferansı teşkilatı üyesi ülkelerde mukim ithalatçılara, Türkiye'den kredili olarak ithalat yapma imkânı tanımaktadır. Bu amaçla İslam Kalkınma Bankası ithalatçı riskini doğrudan üstlenmek suretiyle İslam ülkelerine yönelik ihracatın finansmanına destek sağlamaktadır.

Bu kredi alıcı kredisi niteliğindedir. Bu krediden faydalanabilmek için, Türkiye'deki yerleşik ihracatçı firmalar, Türk Eximbank'a başvururlar. Olumlu bulunan başvurular İslam Kalkınma Bankasına gönderilir. İslam Kalkınma Bankası, Krediyi karşı ülkedeki alıcı yerine, Türk ihracat firmasına mal bedeli olarak öder.

Alıcı riski, İslam Kalkınma Bankası tarafından üstlenilip, kredilendirilme oranı 3 milyon İslam Dinar'ına kadar olan sevkiyat bedelinin azami %100'ü, bu miktarı aşan sevkiyatların ise azami %80'idir. Kredinin vadesi 6–120 ay arasında değişmektedir. (Cevahir, 2007).

2.6.2. İhracat Kredi Sigortaları

Bu program ile ihracatçıların bir yıl içinde, Türk Eximbank tarafından kapsama alınan ülkelerdeki çeşitli alıcılarına gerçekleştirdiği ve fiili ihraç tarihinden itibaren en fazla 360 güne kadar vade tanıdığı tüm sevkiyatları ticari ve politik risklere karşı teminat altına alınmaktadır. Dolayısıyla ihracatçının her bir sevkiyatı için ayrı ayrı sigorta sözleşmesi düzenlenmesine gerek kalmaksızın Türk Eximbank'ca kabul edilen ülkelerdeki limitleri onaylanmış alıcılara yapılacak tüm sevkiyatlar tek bir poliçe ile sigorta kapsamına dahil edilmektedir. Program kapsamında 170'den fazla ülkeye yönelik sevkiyat, sigorta teminatı altına alınabilmektedir. Tazminat oranı doğacak zararın % 90'ıdır.

Program kapsamında ülkeler riskliliklerine göre 7 grupta toplanmaktadır. Uygulanan prim oranları, alıcının bulunduğu ülkenin risk grubuna, alıcının türüne, ödeme şekline ve vadeye göre binde 1,9 ile yüzde 4 arasında değişmektedir.

Ayrıca Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası kapsamında ihracat bedeli alacaklarını teminat altına aldırarak ihracatçı firmalar Türk Eximbank'ın uyguladığı Kısa Vadeli İhracat Alacaklarını İskonto Programı çerçevesinde söz konusu alacaklarını iskonto edebilirler.

Öte yandan İş Bankası ve Akbank ile birlikte yürütülen Sevk Sonrası İhracat Alacaklarını İskonto Programı çerçevesinde, sigorta teminatı altında, ihracatçıların vadeli akreditifleri ile senede bağlı kabul kredili işlemlerinin iskontosu yoluyla finansman temini sağlanmaktadır. (Eximbank, 2008).

Tablo 8. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarı

Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı (Milyon ABD Doları)
1989	8
1990	29
1991	57
1992	870
1993	1.444
1994	1.776
1995	2.059
1996	3.497
1997	2.980
1998	2.977
1999	3.001
2000	2.952
2001	2.811
2002	2.706
2003	3.056
2004	3.553
2005	4.173
2006	4.253
2007	4.683

Kaynak: Eximbank, (2008,b).

Tablo 9. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatın Sektörel Dağılımı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Tekstil/Hazır Giyim/Deri	48	42	39	35	30
Makine/Elektrikli Cih./Madeni Ürünler	20	23	25	26	30
Toprağa Dayalı San. Ürn.	13	14	12	12	11
Kimya San. Plastik ve Kauçuk Ürünler	8	9	11	12	13
Gıda/Tarım/Hayvancılık	6	5	5	5	5
Diğer	5	7	8	10	11
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

Tablo 10. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	2003	2004	2005	2006	2007
Avrupa Birliği	64	63	60	60	60
AB Dışı Avrupa	7	9	11	12	12
K. Amerika / Japonya	13	10	9	8	6
Ortadoğu / K. Afrika	10	12	13	13	15
Diğer	6	6	7	7	7
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

Tablo 11. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan İşlem Tutarı

Yıllar	Sigortalanan İşlem Tutarı (Milyon ABD Doları)
1990	5
1991	49
1992	24
1993	20
1994	5
1995	-
1996	-
1997	-
1998	13
1999	19
2000	-
2001	-
2002	-
2003	-
2004	-
2005	-
2006	-
2007	-

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

2.6.3. Ülke Kredi Ve Garanti Programları

Eximbank, 1989 yılından bu yana Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik hedefleri çerçevesinde önem arz eden ülkelerle kalıcı ve uzun süreli ilişkilerin tesis edilebilmesine hizmet etmek amacıyla, bu ülkelerde Türk yüklenicileri tarafından gerçekleştirilecek projelere Ülke Kredi/Garanti Programı çerçevesinde finansman desteği sağlamaktadır. Eximbank, bu program aracılığıyla yurtdışında projeler üstlenen işletmeleri riskten arındırarak, onlara gelişen piyasalarda rekabet etme ve yeni pazarlara

açılma olanağı sağlamakta, ayrıca Türkiye'nin ihracat ürünlerinin çeşitlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır. (Eximbank Faaliyet Raporu, 2004).

Bu programdan yararlanma koşulları;

- İhracı/yatırımını düşünülen malın/projenin finansman talebi ile ilgili ülke bankasınca gönderilmesi
- İhracata/projeje konu olan mal ve hizmetlerin Türkiye menşeli olması
- İşlemlerin ilgili ülke bankasınca açılacak gayri kabili rücu akreditifler tahtında yürütülmesi
- İhracatı yapılacak malların en az %50 yerli katkı/katma değer oranı taşıdığı ticaret veya sanayi odasınca tescil edilmesi
- İhracatçının/yüklenicinin Türk Ticaret Kanununa göre kurulmuş bir şirket olması
- Kredi tutarı açılacak akreditif bedelinin %85'ini aşmamak üzere Türk Eximbank tarafından belirlenmesi.

Kredinin kaynağı doğrudan Türk Eximbank tarafından sağlanabileceği gibi Türk Eximbank garantisi altında ticari banka kaynaklı da olabilir. Ayrıca diğer ihracat kredi forumları ve EBRD (Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası) gibi kuruluşlar ile müşterek yada paralel finansman sağlanabilmektedir (Şahin, 2000).

Tablo 12. Ülke Kredi/Garanti Programları

Yıllar	Kullandırım (Milyon ABD Doları)
1989	263,6
1990	163,7
1991	396,7
1992	47,8
1993	288,8
1994	241,6
1995	71,2
1996	97,6
1997	110,3
1998	144,4
1999	196,5
2000	52,0
2001	22,0
2002	21,3
2003	34,3
2004	4,1
2005	8,0
2006	21,5
2007	16,5

Kaynak: Eximbank, (2008, b).

2.7. İhracat Sayılan Satış ve Teslimlerde Gümrük Muafiyeti

Bazı üretim ve satışların ekonomi için döviz tasarrufu sağlayıcı etkisi bulunmaktadır. Örneğin, normal koşullarda ithal edilebilecek olan bir makine veya ekipman, yerli olarak üretilip iç piyasaya sunulursa, bunun ithalatı azaltıcı ve döviz kullanımından tasarruf sağlayıcı etkisi bulunmaktadır. Ayrıca bu tür makine ve ekipmanların iç piyasada üretilmesinin ulusal üretim kapasitesini ve verimliliği arttırıcı etkileri vardır. Bu nedenle, belirli özellikleri taşıyan iç üretimin teşvik edilmesi gerekmektedir. (İtkib, 2008).

Türkiye’de bu tür bir teşvik, “ihracat sayılan satış ve teslimlerde gümrük muafiyeti” uygulaması olarak İhracat 96/30 sayılı tebliğ çerçevesinde yürütülmektedir.

İhracat sayılan satış ve teslimlere vergi, resim ve harç istisnası başlığı altında yer verildiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

İhracat sayılan satış ve teslimler çerçevesinde firmalar, vergi, resim ve harç istisnasından ve ithalatta gümrük muafiyetinden yararlanabilmektedir.

Bu kapsamda muafiyetten yararlanmak isteyen firmaların, DTM'ye başvurarak belge almaları gerekmektedir. Bu belgeler eşliğinde, iç piyasada satışı ihracat sayılan makine, teçhizat ve ara malının üretimi için gerekli hammadde, yardımcı madde ve ambalaj malzemelerinin gümrük vergilerinden muaf olarak (KDV hariç) ithalatı mümkündür (Oktar, 2002).

2.8. İhracatta ÖTV İstisnası

Özel Tüketim Vergisi Yasası'nın 5. maddesi uyarınca bu vergiye tabi malların ihracat teslimleri aşağıdaki koşulların varlığı halinde söz konusu vergiden de bağışık tutulmaktadır.

- Teslim yurtdışındaki bir müşteriye yapılmış olmalıdır.
- Yurtdışındaki müşteri tabiri; ikametgâhı, işyeri, kanuni ve iş merkezleri yurtdışında olan alıcılar ile yurtiçinde bulunan bir işletmenin, yurtdışında faaliyet gösteren şubelerini ifade etmektedir.
- Teslim konusu mal Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesi'nden çıkmış olmalıdır. Bu bağlamda malın ihraç edilmeden önce yurtdışındaki alıcı adına hareket edenlere veya bizzat alıcıya işlenmek üzere ya da herhangi bir şekilde değerlendirmek amacıyla yurtiçinde teslimi ihracat olarak kabul edilmemektedir.

Yasal düzenleme gereği olarak ihraç edilen malların alış faturaları ve benzeri belgeler üzerinde gösterilen ve beyan edilen Özel Tüketim Vergisi ihracatçıya iade edilmektedir. Bu konuda Maliye Bakanlığı, ihraç edilen mallara ait verginin iadesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Özel Tüketim Vergisi uygulaması ile ilgili (1) seri numaralı genel tebliğin (5.1.1) bölümünde de açıklandığı üzere söz konusu vergi kapsamına giren malları imal veya inşa edenlerin sözü edilen malları yurtdışındaki büro, temsilcilik, acente veya benzeri kuruluşlarına, buralarda kullanılmak veya satılmak üzere teslimlerinde de ihracat istisnasından yararlanmaları mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda da yabancı bayraklı gemilere, yabancı havayolu firmalarının taşıma araçlarına ve uluslararası sefer yapan

yerli deniz ve hava taşıma araçlarına yapılan teslimler de ihracat teslimi olarak kabul edilmektedir (Horoz, 2006).

Ayrıca geçici ihracat yoluyla yurtdışına çıkarılan malların yurtdışında iken satılması halinde de geçici ihracat beyannamesinin yurtdışında kesilecek bir faturayla kesin ihracata dönüştürülmesi koşuluyla ihracat istisnasından yararlandırılması mümkündür. Böyle bir durumda yurtdışındaki komisyonculara veya konsinye satılmak üzere mal gönderenlere konuya ilişkin gümrük beyannamesi düzenlemek suretiyle malların yurtdışında alıcılara teslimi tarihi itibarıyla ihracat istisnası kapsamında işlem yapılabilmektedir (Oktar, 2008).

Yukarıdaki hallerin varlığında, bir başka anlatımla ihracat teslimlerinde düzenlenecek olan faturalar üzerinde ayrıca Özel Tüketim Vergisi hesaplanmayacak ve gösterilmeyecektir. Ancak böyle bir durumda ihracat konusu malların yurtdışına çıktığı gümrük beyannamesinin aslı veya ilgili gümrük idaresi, noter ya da yeminli mali müşavir tarafından onaylı örneği, ihracatın gerçekleştiği dönemdeki Özel Tüketim Vergisi beyannamesine eklenmek suretiyle tevsik edilecektir. Bu bağlamda da ihraç edilen mallarla ilgili olarak Katma Değer Vergisi istisnası nedeniyle gümrük beyannamesini Katma Değer Vergisi beyannamesine eklemiş olmaları halinde Özel Tüketim Vergisi için mükelleften ayrıca gümrük beyannamesi istenmeyecek, vergi dairesine ibraz edilen bu beyannamenin şef ve müdür yardımcısı tarafından onaylı fotokopisi kullanılacaktır.

Diğer yandan Katma Değer Vergisi uygulamasında geçerli olan ‘bavul ticareti’ kapsamındaki teslimler ile ‘yolcu beraberliği eşya ihracı’ istisnası kapsamında işlem gören teslimlerde Özel Tüketim Vergisi istisnası uygulanması söz konusu değildir. Çünkü Özel Tüketim Vergisi Yasası’nın 5/1. maddesinin (b) bendine göre malın ihraç edilmeden önce bizzat alıcıya teslimi ihracat olarak kabul edilmemektedir.

Aynı şekilde Katma Değer Vergisi Yasası’nın 12. maddesinde yapılan değişiklik sonucunda ihracat istisnasından yararlandırılan ‘serbest bölgelere’ ve ‘yetki antrepoları’ yapılan teslimler de Özel Tüketim Vergisi’ne tabi tutulmaktadır.

Buna göre;

- Türkiye’de ikamet etmeyen yolculara,

- Bavul ticareti yapanlara,
- Serbest bölgedeki alıcılara,
- Yetkili antrepolara,
- Gümrük hattı dışı eşya mağazalarına, (free shop) teslim edilen mallar Özel Tüketim Vergisi yönünden ihracat istisnasından yararlandırılmamaktadır. Bir başka anlatımla bu şekildeki teslim edilen malların Özel Tüketim Vergisi'ne tabi mallar olması halinde söz konusu verginin beyan edilmesi ve ödenmesi gerekmektedir (Oktar, 2008).

Örneğin, imalatçı (A)'nın ürettiği malları, özel tüketim vergisi ödeyerek satın alan ve bu malları ihraç eden (B) firması, imalatçı (A)'nın satış faturasında gösterilen ve yine imalatçı (A) tarafından vergi dairesine beyan edilerek ödenen özel tüketim vergisi, imalatçı (A)'ya ödemiş olan (B) firmasına iade edilebilecektir. Ancak, (B) firmasının imalatçı (A)'dan satın aldığı malları (C) işletmesine satması ve (C) işletmesinin de bu malları ihraç etmesi halinde, imalatçı (A) tarafından beyan edilen ve (C) işletmesinin satın aldığı malların fiyatına girmiş olan özel tüketim vergisinin (C) işletmesine iadesi mümkün değildir. Aynı şekilde, özel tüketim vergisi ödenerek ithal edilen malların ithalatçısı tarafından ihraç edilmesi halinde, gümrüğe ödenen özel tüketim vergisi, ithalatçı-ihracatçıya iade edilebilecek, özel tüketim vergisini gümrüğe ödeyen ithalatçıdan satın alınan malların ihraç edilmesi halinde ise, özel tüketim vergisinin iadesi söz konusu değildir (Turan, 2007).

İhracatı teşvik mevzuatı çerçevesinde ihracat olarak kabul edilen yurtiçi teslimlerde de Özel Tüketim Vergisi istisnası geçerli değildir (Oktar, 2008).

Özel Tüketim Vergisi uygulaması kendi içerisinde özellik taşıyan bir gelişme seyri içermekte olup, bu konuda ortaya çıkan duraksamalar için Maliye Bakanlığı'na başvurularak görüş alınmak suretiyle işlem yapılması hukuki açıdan daha güvenilir olmaktadır (Seviğ, 2008).

2.8.1. İhraç Kayıtlı Teslimlerde ÖTV Uygulaması

ÖTV Kanunu'nun verginin tecili başlıklı 8.maddesinin 2 numaralı bendi çerçevesinde, ihraç edilmek şartı ile ihracatçılara teslim edilen mallar için ÖTV tahsil edilmeyerek

tecil edilmektedir. İhraç edilecek malın satışından itibaren 3 ay içinde ihracatın gerçekleşmesi halinde ertelenen vergi terkin edilecektir.

1 seri no.lu ÖTV tebliği uyarınca tecil terkin uygulaması, ihracatçının doğrudan ÖTV mükelleflerinden satın aldıkları mallar için söz konusudur. İhracatta KDV istisnasından farklı olarak, ÖTV mükellefinin imalatçı olması şartı aranmamaktadır. (Resmi Gazete, 30.07.2002, 24831)

İhracatın teslimini takip eden 3 ay içinde gerçekleşmemesi halinde, tecil edilen ÖTV, gecikme zammı ile birlikte satıcı ÖTV mükellefinden tahsil edilecektir. Mücbir sebebin varlığı halinde ise tecil faizi uygulanmaktadır.

2.8.2. DİR Kapsamında ÖTV İstisnası

DİR kapsamında ÖTV istisnası iki şekilde uygulanmaktadır.

İlk olarak, şartlı muafiyet sisteminde ithalatı ÖTV kapsamına giren ürün ihracatçı tarafından DİİB kapsamında ithal edildiğinde, ÖTV dahil tüm vergiler teminat karşılığı ertelenmektedir.

Diğer şekilde ise geri ödeme sistemi ile ithalat sırasında ödenen ÖTV öteki vergiler ile birlikte geri ödenmektedir.

DİİB'ye sahip firmalar ÖTV'ye tabi malları ithal etmeleri halinde ÖTV ödememelerine rağmen, aynı malları yurt içindeki ÖTV mükelleflerinden satın almaları halinde ürünlere tekabül eden vergiyi ödemek durumunda kalmaktadırlar.

ÖTV'nin tahsil edilmeyip tecil-terkin uygulamasından yararlanabilmesi için teslim edilen malların, ihraç kaydıyla direkt olarak ihracatçılara teslim edilmesi gerekir. Aynı zamanda teslim edilen mal ihraç edilecek nihai maldır. Dolayısıyla DİİB'ye sahip imalatçılara üretimlerinde girdi olarak kullanmak üzere teslim edilen mallar için bu uygulamadan yararlanmak olanaksızdır (Özdemir, 2005).

Aslında bu uygulama ihracatçı firmaları girdi olarak kullanacakları girdileri yurt dışından temin etmeye teşvik etmektedir. Bu suretle, aynı girdiyi yurt içinden ÖTV ödeyerek temin eden ihracatçı karşısında rekabet avantajı elde edilmektedir. İthalatı

artırarak yurt dışına döviz çıkışına neden olması ve dış ticaret açığını arttırması ise konunun diğer bir boyutudur.

DİİB kapsamında gerçekleşen yurt içi alımlarda, ÖTV yönünden tecil-terkin uygulanamamasının nedeni ÖTV mevzuatında bu yönde bir düzenleme bulunmamasıdır.

Aynı problem 1998 tarihinden önce KDV Kanunu açısından da mevcuttu. Ancak 4369 sayılı kanunla KDV Kanunu'na eklenen geçici 17. madde ile DİİB kapsamında yurt içi teslimlerde tecil-terkin uygulaması imkanı getirilmiştir. Söz konusu kanunun gerekçesinde, DİR kapsamında yurt içinden temin edilen girdiler için KDV uygulanmasının yerli mallar için rekabet eşitsizliğine neden olduğu belirtilmiştir.

4369 sayılı kanunun gerekçesi ÖTV açısından da geçerlidir. Böyle bir örnek sorun ve çözümü mevcutken, ÖTV Kanunu'nda yer alan aynı sorunun çözümü ise sağlanamamıştır. Dolayısıyla KDV Kanunu'nda yurt içi teslimler nedeniyle getirilen düzenlemenin bir benzerinin ÖTV Kanunu açısından da yapılması gerekmektedir (Horoz, 2006).

2.9. Gelir ve Kurumlar Vergisinde İhracatçıya Sağlanan Avantajlar

Gelir Vergisi Kanunu'nun "indirilecek giderler" başlığı altında yer alan 40. maddesinin 1 numaralı bendinde, ticari kazancın elde edilmesi ve devam ettirilmesi için yapılan genel giderler düzenlenmiştir. Bu giderlerin, Vergi Usul Kanunu'nun 227 ve müteakip maddeleri hükümlerinde belirtilen şekilde belgelendirilmesi zorunludur. Bu hükümler çerçevesinde belgelendirilemeyen giderlerin ticari kazancın tespitinde indirim konusu yapılması mümkün değildir (Şenalp, 2005).

Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanununda ihracata sağlanan avantaj %0,5 götürü gider uygulamasından ibarettir.

Ancak, 4108 sayılı kanun ile Gelir Vergisi Kanunu'nun 40.maddesinin 1 numaralı bendine eklenen bir hüküm ile bazı giderlerin Vergi Usul Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre tevsik edilemediği hallerde de ticari kazancın tespitinde indirime müsaade edilmiştir (Horoz, 2006).

2.10. Serbest Bölgelere Yönelik Vergisel Teşvikler

Genel olarak serbest bölgeler; ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber gümrük bölgesi dışında sayılan, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler olarak tanımlanabilir. 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nda serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesindeki temel amaçlar; ihracat için yatırım ve üretimi artırmak, yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak, ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli bir şekilde temin etmek, dış finansman ve ticaret imkanlarından daha fazla yararlanmak olarak sıralanmıştır. Buldukları ülke ekonomilerine sağladıkları katkıların yanında, esnek ve çağdaş idari yapılarıyla dış ticarete yönelmek isteyen firmalara modern ve gelişmiş bir yatırım ortamı sağlayan serbest bölgeler lojistik merkezler olarak ülkemizde de önemlerini artırmaktadırlar (DTM, 2008).

Ülkemizde temel olarak ihracata dayalı yatırım ve üretimi teşvik etmek amacıyla 1987 yılından bu yana Akdeniz kıyısında, Mersin, Antalya ve Adana-Yumurtalık Serbest Bölgeleri, Ege Bölgesinde Ege (İzmir), Denizli ve İzmir Menemen Deri Serbest Bölgeleri, Marmara Bölgesinde, İstanbul Atatürk Havalimanı, İstanbul Deri ve Endüstri, İstanbul Trakya, Avrupa, Kocaeli, TÜBİTAK-Mam Teknoloji ve Bursa Serbest Bölgeleri, Karadeniz kıyısında, Trabzon, Rize ve Samsun Serbest Bölgeleri, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Mardin ve Gaziantep Serbest Bölgeleri, Doğu Anadolu Bölgesinde Erzurum Doğu Anadolu Serbest Bölgesi, İç Anadolu Bölgesinde, Kayseri Serbest Bölgesi faaliyete geçmiştir.

Serbest bölge; bir ülkenin egemenlik sınırları içinde kalan, ancak gümrük sınırlarının kapsamında olmayan ve devlet müdahalesinin asgari düzeyde olduğu ticari ve sınai işlevlerin yerine getirildiği özel amaçlı bir uygulama alanıdır (Orhan, 2006).

Serbest bölgeler, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızla artış göstermişlerdir. Etkin olarak uygulandıkları dönemlerde, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin dış ticaret hacmi, ödemeler dengesi, sanayileşme, teknoloji transferi, istihdam, ithalat ve ihracatı kolaylaştırma gibi konularda kurdukları ülkelere önemli yararlar sağlamışlardır.

Serbest bölgeler özellikle gelişmekte olan ölkelerin kalkınma çabalarını destekleyici role sahiptirler. Halen ihracata yönelik kalkınma stratejisi benimsemiş bulunan bazı gelişmekte olan ölkeler, serbest bölge uygulamasından önemli ekonomik yararlar sağlamaktadır (Horoz, 2006).

Serbest bölgeler gümrük bölgesi dışında sayılırlar. 3218 sayılı Kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin,

- Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere gelir veya kurumlar vergisinden
- Bu bölgelerde istihdam edilen personele ödenen ücretler 31/12/2008 tarihine kadar gelir vergisinden
- Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili yaptıkları işlemler 31/12/2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan istisnadır.

Ayrıca, serbest bölgelerde faaliyette bulunan mükelleflerin, bu bölgelerde elde ettikleri kazançlar, Avrupa Birliğine tam üyeliğın gerçekleştiğı tarihi içeren yıllık vergileme döneminin sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Serbest bölge hükümlerinin uygulandığı mallar ile serbest bölgelerde verilen hizmetler katma değer vergisinden de istisnadır. (Abmfuar, 2005).

Serbest bölgelerde 2005 yılında 23.3 milyar dolar, 2006 yılında 23.8 milyar dolar, 2007 yılında 24.5 milyar dolar, 2008 yılının ilk 8 ayında da 17.7 milyar dolarlık ticaret hacmi gerçekleştirilmiştir.

2.11. Türkiye’de İhracatla İlgili Veriler

Ülkemizde faaliyet gösteren firmaların en çok ihracat yaptıkları ülkeler Tablo 13.’de verilmiştir.

Tablo 13. En Çok İhracat Yapılan Ülkeler (ABD \$)

	2006	2007	2007*	2008*	Değişim (%)**
Toplam İhracat	85 535	107 262	58 558	81 397	39,0
Almanya	9 686	11 993	6 608	8 149	23,3
BAE	1 986	3 241	1 657	4 767	187,7
İtalya	6 752	7 480	4 239	5 347	26,1
İngiltere	6 714	8 627	4 612	5 164	12,0
Fransa	4 604	5 974	3 282	4 356	32,7
Rusya Federasyonu	3 238	4 727	2 546	4 035	58,5
Romanya	2 350	3 644	2 035	2 575	26,5
Irak	2 589	2 845	1 560	1 941	24,4
İspanya	3 720	4 580	2 696	2 711	0,6
Hollanda	2 539	3 019	1 650	2 047	24,1
ABD	5 061	4 171	2 453	2 365	-3,6
Suudi Arabistan	983	1 487	809	1 232	52,2
Yunanistan	1 603	2 263	1 275	1 539	20,7
Bulgaristan	1 568	2 060	1 131	1 345	19,0
Belçika	1 381	1 736	997	1 307	31,1

Kaynak: TÜİK , (2008).

İhracat değeri yüksek maddeler Tablo 14.’de verilmiştir.

Tablo 14. İhraç Değeri Yüksek Maddeler (ABD \$ Milyon)

	2006	2007	2007*	2008*	Değişim(%)**
Genel Toplam	85 535	107 262	58 558	81 397	25,4
Yenilen Sebzeler	707	861	540	609	21,8
Yenilen Meyveler	2 388	2 671	1 149	1 276	11,9
Sebze ve Meyve. Elde Edilen Müstah.	1 120	1 314	592	809	17,3
Tütün ve Tütün Mamulleri	685	644	282	329	-6,0

Tablo 14. devamı

	2006	2007	2007*	2008*	Değişim(%)**
Genel Toplam	85 535	107 262	58 558	81 397	25,4
Tuz, Kükürt; Topraklar ve Taşlar	1 155	1 454	747	1 386	25,9
Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar	3 567	5 148	2 535	4 737	44,3
Pamuk, Pamuk İpliği, Pam. Mensucat	1 338	1 611	892	1 059	20,4
Sentetik ve Suni Devamsız Lifler	1 034	1 045	608	640	1,1
Örme Giyim Eşyası	6 938	8 022	4 616	4 925	15,6
Örülmemiş Giyim Eşyası	4 711	5 445	3 032	3 363	15,6
Dokumaya Elverişli Madde. Hazır Eşya	1 920	2 110	1 157	1 262	9,9
Demir ve Çelik	6 273	8 370	5 034	9 093	33,4
Demir veya Çelikten Eşya	3 336	4 129	2 268	3 374	23,8
Makinalar, Mekanik Cihazlar	6 517	8 780	4 927	6 442	34,7
Elektrikli Makina ve Cihazlar	6 328	7 422	3 759	4 594	17,3
Kara Taşıtları, Bunların Aksam ve Par.	11 886	15 904	8 976	12 802	33,8
Gemiler, suda yüzen taşıtlar	1 399	1 819	911	1 601	30,0
Mobilyalar	1 102	1 483	779	1 122	34,6

Kaynak: TÜİK , (2008).

1980-2007 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaret rakamları Tablo 15.'te verilmiştir.

Tablo 15. 1980-2007 Dönemi Türkiye'nin Dış Ticaret Rakamları (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1980	2.910	7.909	-4.999	10.819
1981	4.703	8.933	-4.230	13.636
1982	5.746	9.235	-3.489	14.981
1983	5.728	9.235	-3.507	14.963
1984	7.134	10.757	-3.623	17.891
1985	7.958	11.343	-3.385	19.301
1986	7.457	11.105	-3.648	18.562

Tablo 15 devamı

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
1987	10.190	14.158	-3.968	24.348
1988	11.662	14.335	-2.673	25.997
1989	11.625	15.792	-4.167	27.417
1990	12.959	22.302	-9.343	35.261
1991	13.594	21.047	-7.453	34.641
1992	14.715	22.871	-8.156	37.586
1993	15.345	29.428	-14.083	44.773
1994	18.106	23.270	-5.164	41.376
1995	21.637	35.709	-14.072	57.346
1996	23.224	43.627	-20.403	66.851
1997	26.261	48.559	-22.298	74.820
1998	26.974	45.921	-18.947	72.895
1999	26.588	40.671	-14.083	67.259
2000	27.774	54.503	-26.729	82.277
2001	31.334	41.399	-10.065	72.733
2002	36.059	51.554	-15.495	87.613
2003	47.253	69.340	-22.087	116.593
2004	63.167	97.540	-34.372	160.706
2005	73.476	116.773	-43.297	190.249
2006	85.534	139.576	-54.041	225.110
2007	107.212	170.057	-62.844	277.270

Kaynak: TÜİK , (2008).

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE UYGULANAN VERGİ TEŞVİKLERİNİN ETKİNLİĞİNİ ÖLÇMEYE YÖNELİK ANKET ARAŞTIRMASI

3.1. Alan Araştırması

Çalışmanın bu kısmında Türkiye genelinde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren ve ihracat yapan firmaların vergi teşviklerinden ne şekilde yararlandığı incelenecektir. Türkiye genelini kapsayan anket çalışmasının yöntemi, amacı, çerçevesi, sınırlılıkları ve anket neticesinde elde edilen bulgular ve yorumlar bu kısımda başlıklar halinde ifade edilecektir.

Saha çalışmasından elde edilen veriler ihracat teşvikleri ışığında analiz edilip ve bu bağlamda elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılacaktır. Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler “SPSS” analiz programında oluşturulan veri tabanına girildikten sonra sonuçlar tablolar yardımıyla gösterilecektir.

3.1.1. Ankete Katılan Firmalar İle İlgili Değerlendirme

Örneklem kütle (evren) olarak, Türkiye genelinde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren ve ihracat yapan firmalar seçilmiştir. Türkiye genelinin araştırmanın evrenini oluşturmasının temel nedenleri şu şekilde sayılabilir:

- Anket çalışmasının yürütebilmesi, anlamlı bir sonuca ulaşılması için ihracat yapan firmaların Türkiye genelini yansıtması,
- Her türlü meslek grubundan firmanın Türkiye genelinde faaliyet göstermesi,
- İhracat yapan firmaların illere göre sektörel farklılık göstermesi,

Yukarıda belirtilmiş olan temel kriterlerden dolayı, araştırma bölgesi olarak seçilen Türkiye genelinde ihracat yapan firmaların iyi bir örneklem kütle oluşturacağı tahmin edilmektedir. Bu ankette Türkiye genelinde çeşitli sektörlerde ihracat yapan 28 firma ile anket çalışması yapılmıştır. Örneklem kütleinin tespitinde ele alınmış olan temel kriterler araştırmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacaktır.

3.1.2. Araştırmanın Tanımı

Günümüzde sadece yurtiçine çalışan firmaların belirli bir süre sonra ülkenin ekonomik krizlerinden olumsuz olarak etkilenmesi sonucunda üretim ve çalışma sahasında istedikleri aşamaya gelememektedirler. Bu sebeple günümüzde pekçok firma yurtdışına mal ve hizmet ihraç etme çabası içine girmiştir.

Yurtdışına mal ve hizmet ihraç etmek için devletin sunmuş olduğu imkanların en önemlisi ihracatta vergi teşvikleridir. Firmalar, kendileri ile aynı sektörde faaliyet gösteren uluslar arası pazardaki rakipleri ile rekabet edebilmek için bu vergi teşviklerinden yararlanma konusunda her geçen gün daha fazla ihtiyaç hissetmektedirler.

Bu ihtiyaç çerçevesinde günümüzde ihracat yapan firmaların vergi teşviklerini ne derece kullandıkları incelenmiştir.

3.1.3. Araştırmanın Amaçları

Araştırmanın amacı, ihracat yapan firmaların vergi teşviklerinden ne derece yararlandığının ve ihracattaki vergi teşviklerinin firmaların beklentilerini ne derece karşıladığının tespit edilmesidir.

Ankete katılan firmaların ihracattaki vergi teşvikleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.4. Araştırmanın Varsayımları

İhracattaki vergi teşviklerinin ve bu teşviklerden yararlanmanın tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu alan araştırmasının temel varsayımları, ihracat yapan firmaların vergi teşviklerini gerekli görüp bu teşviklerden çeşitli nedenlerden dolayı etkili bir şekilde yararlanmadığıdır.

Ayrıca ihracat yapan firmaların vergi teşviklerini yeterli bulmadığı araştırmada diğer bir varsayım olarak yer almaktadır.

3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya Türkiye’de çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren ve etkin bir şekilde ihracat yapan 28 firma katılmıştır. Anket çalışmasında bu 28 firmanın ihracat departmanlarındaki üst düzey yöneticilerle görüşülmüştür.

3.1.6. Araştırmanın Yöntem ve Modeli

Yapılan araştırmada tam olarak etkin bir sonuca ulaşabilmek için nitel ve nicel yöntemlerin her ikisi de tercih edilmiştir.

Araştırma sürecinde ele alınmış olan yöntemler kısaca şu şekilde özetlenebilir. Alan araştırmasında farklı kaynak toplama yöntemleri kullanılmıştır. İlk olarak araştırma konusu olarak seçilen ihracat teşvikleri ile ilgili mevcut olan bilgiler elde edilmiş daha sonra bu alanda yapılmış olan benzer araştırmalar incelenerek anket çalışması ile ilgili sorular belirlenmiştir.

Anket çalışmasında “Basit Tesadüfi Örnekleme” yöntemi seçilmiştir. Bu yöntemin seçilmesiyle evrendeki her elemana eşit seçilme şansı verilmiştir.

3.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

3.2.1. Anket Çalışmasının Genel Özellikleri

İhracattaki vergi teşvikleri ile ilgili yapılan araştırmada anket çalışmasının kullanılmasının nedeni arzu edilen verilere ulaşmada en etkili ve hızlı araç olmasıdır. Anket hazırlanmadan önce konu ile ilgili teorik bilgiler toplanmış, doğru sonuçlara ulaşabilmek için kapsamlı bir araştırma yapılmıştır.

Anket sorularının tespit edilmesinde ihracattaki vergi teşviklerinin firmalara yansımaları göz önüne alınmıştır. Yapılan ön anket çalışması ve uzman kişilerin görüşleri ile birlikte anketin yeterli olup olmadığı tespit edilmiş ve bu amaçla anket çalışmasında gerekli düzeltmelere yer verilerek anket taslağı son halini almıştır.

Yapılan anket çalışması ile firmaların hangi ihracat vergi teşviklerinden haberdar olduğu ve bunlardan hangilerini kullandığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Anket çalışması 2 ana bölümden ve 18 sorudan oluşmaktadır (Anket soruları Ekler kısmında yer almaktadır.)

3.2.2. Anketin 1. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi

Çalışma, 28 firma ile hazırlanan anket formu yardımıyla yapılmıştır. Çalışmaya katılan firmalar ile ilgili demografik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16. Firmaların Faaliyet Süresi

Kaç Yıldır Faaliyette Bulunmaktasınız?						
5 yıl ve daha az	6-10 yıl	11-15 yıl	16-20 yıl	21-25 yıl	26-30 yıl	30 yıldan fazla
4	5	8	4	4	2	2

Çalışmaya katılan firmaların faaliyette buldukları süre Tablo 1’de verilmiştir. Çalışmaya katılan firmalar faaliyet yıllarına göre incelendiğinde 8 firmanın 11-15 yıl arasında faaliyette bulunduğu görülmektedir. 30 yıldan fazla faaliyette bulunan firma sayısı ise 2’dir.

Tablo 17. Firmaların Üretim Durumu

Firmanız Üretim Yapıyor mu?			
Evet		Hayır	
21	%75	7	%25

Çalışmaya katılan firmaların %75’i üretim yapmaktadır. 7 firma ise üretim dışı faaliyet göstermektedir.

Tablo 18. Firmanın Sermaye Yapısı

Firmanızın Sermaye Yapısı		
Şahıs	Limited	Anonim
1	17	10
%3.6	%60.7	%35.7

Firmaların sermaye yapıları ile ilgili veriler değerlendirildiğinde, çalışmaya katılan firmalar açısından 17 firmanın sermaye yapısının Limited Şirket olduğu görülmektedir. Sadece 1 firmanın Şahıs firması olarak faaliyetini sürdürmektedir.

Tablo 19. İhracat Yapılan Ülkeler

İhracat Yapılan Ülkeler			
AB	AB-ASYA	ASYA	AB-AFRİKA-ASYA
10	8	3	2

İhracat yapılan ülkeler bazında incelendiğinde Avrupa Birliği ülkelerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sadece Avrupa Birliği ülkelerine ihracat yapan firma sayısı 10'dur. Avrupa Birliği ile diğer ülke ve kıtalara ihracat yapan firma sayısı değerlendirildiğinde ikinci sırada Asya kıtasındaki ülkeler görülmektedir. Afrika kıtasında yer alan ülkeler ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 20. Faaliyet Sektörü

Faaliyette Bulduğunuz Sektör											
Hizmet		Dayanıklı tüketim		Otomotiv		Giyim-konfeksiyon		Makine		Diğer	
4	%14.3	12	%42.9	2	%7.1	5	%17.9	4	%14.3	1	%3.6

Çalışmaya katılan firmaların faaliyette bulunduğu sektörler değerlendirildiğinde, Dayanıklı tüketim sektörünün 12 firma ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu sektörü çalışmaya katılan firma açısından değerlendirildiğinde ise 4 firmanın Giyim ve Konfeksiyon sektöründe yer almaktadır. Çalışmada yer alan diğer firmaların faaliyette bulunduğu sektörler açısından incelendiğinde hizmet, makine, otomotiv sektörü olara sıralandığı görülmektedir.

Tablo 21. Çalışan Sayısı

Firmanızda Kaç Kişi Çalışıyor			
1-10	11-25	26-100	100'den fazla
1	7	12	8

Çalışmada yer alan firmalarda çalışan işgören sayısı açısından incelendiğinde 12 firmada çalışan sayısının 26 ile 100 çalışan arasında yer aldığı görülmektedir.

Tablo 22. İhracat Geçmişi

Kaç Yıldır İhracat Yapmaktasınız			
5 yıldan az	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıldan fazla
13	8	5	2

Çalışmaya katılan firmaların ihracat yapma yılları ile ilgili olarak değerlendirildiğinde 13 firmanın 5 yıldan daha az sürede ihracat yaptığı görülmektedir. 16 yıldan fazla sürede ihracat yapan firma sayısı ise 2'dir.

Tablo 23. İhracatın Ciroya Yansıma Yüzdesi

Cironuzun Yüzde Kaçı İhracattan Sağlanıyor				
%10'dan az	%11-20	%21-30	%31-40	%41-50
3	9	4	5	-
%51-60	%61-70	%71-80	%81-90	%91-100
2	2	2	-	1

Çalışmada yer alan firmaların cirolarının ihracattaki payları açısından değerlendirme yapıldığında sadece 1 firmanın %90'nın üzerinde cirosunun ihracattan sağladığı görülmektedir. %10'dan cirosunu ihracattan sağlayan firma sayısı ise 3 olarak görülmektedir. Toplam değerlendirme olarak yapıldığında çalışmaya katılan firmalar açısından değerlendirildiğinde 7 firmanın cirolarının %50'sini ihracattan karşıladığı görülmektedir.

3.2.3. Anketin 2. Bölümünün Analizi ve Değerlendirilmesi

Tablo 24. Firmaların İhracat Teşvikleri İle İlgili Düşünceleri

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Kısmen katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Türkiye'nin 2007 yılı ihracat rakamlarını yeterli buluyorum	1 %3.6	2 %7.1	1 %3.6	15 %53.6	9 %32.1
İhracat yapan firmalara teşvik verilmelidir	1 %3.6	-	1 %3.6	10 %35.7	16 %57.1
Türkiye'de ihracata yönelik vergi teşvikleri yeterlidir	6 %21.4	8 %28.6	4 %14.3	8 %28.6	2 %7.1
Türkiye'de uygulanan vergi teşviklerinin tamamını biliyorum	1 %3.6	3 %10.7	2 %7.1	15 %53.6	7 %25
Uygulamaya konan ihracata yönelik teşviklerden hızlı bir şekilde bilgilendiriliyoruz	3 %10.7	6 %21.4	1 %3.6	12 %42.9	6 %21.4

Çalışmaya katılan firmaların Türkiye'nin 2007 yılı ihracat rakamlarını yeterli buluyor musunuz? Sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde 26 firmanın rakamları yeterli bulunduğu konusunda olumlu düşüncelerinin olduğu görülmektedir. %14.3'lük bir kesim ise Türkiye'nin 2007 yılı ihracat rakamlarını yeterli olmadığı görüşündedirler.

İhracat yapan firmalara teşvik verilmesi konusunda ise çalışmaya katılan firmaların hemen hemen hepsi bu konuda olumlu yönde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Sadece iki firmanın bu konuda olumsuz bir düşüncesi olduğu görülmektedir.

Türkiye’de ihracata yönelik vergi teşvikleri yeterlidir ifadesine çalışmaya katılan firmaların bakış açılarının değerlendirilmesinde ise çıkan sonuç şöyledir. 10 firma teşviklerin yeterliliği konusunda olumlu düşüncelerini ifade etmişlerdir. 18 firma ise teşvikler konusunda yeterli katkının sağlanmadığı konusunda görüşlerini açıklamışlardır.

Türkiye’de, vergi teşvikleri ile ilgili uygulamaları ile ilgili bilgilendirme konusunda çalışmaya katılan firmaların % 78’nin vergi teşvikleri konusunda bilgilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Teşvikler konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan firmalar ise %22 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uygulamaya konan ihracata yönelik teşviklerden hızlı bir şekilde bilgilendiriliyor ifadesine, çalışmaya katılan firmaların 18’i bilgilendirme konusunda olumlu cevap vermişlerdir. 10 firma ise teşvikler ile ilgili bilgilendirme konusunda yeterli şekilde bilgilendirilmediklerini ifade etmektedirler.

Tablo 25. Firmaların Eximbank Uygulamaları Ve Diğer Konularla İlgili Düşünceleri

	Evet		Hayır	
	Firma Sayısı	%	Firma Sayısı	%
Eximbank uygulamalarından faydalaniyor musunuz?	9	32.1	19	67.9
İhracatta KDV istisnasından faydalaniyor musunuz?	28	100	-	-
Serbest bölgelerdeki vergilendirme sistemini adil buluyor musunuz?	13	46.4	15	53.6
Türkiye’de ki Serbest Bölgeleri yeterli buluyor musunuz?	14	50	14	50

Çalışmaya katılan firmalara, “Eximbank uygulamalarından faydalaniyor musunuz?” sorusuna 19 firma Eximbank uygulamalarından faydalanmadıklarını, 9 firmanın Eximbank uygulamalarından faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

İhracatta KDV istinasından faydalanma konusunda ise çalışmaya katılan bütün firmalar KDV istinasından faydalandıklarını ifade etmişlerdir.

Serbest Bölge vergilendirme konusundaki sistemi adil olduğu görüşünü ifade eden 13 firmaya karşılık, 15 firma bu sistemin adil olmadığı görüşünü ifade etmişlerdir.

Türkiye'deki serbest bölgeleri yeterli buluyor musunuz sorusuna çalışmaya katılan firmaların %50'si evet, %50'si hayır cevabını vermişlerdir.

Çalışmaya katılan firmalara yöneltilen diğer bir soruda "ihracata yönelik hangi vergi teşviklerinden faydalanıyorsunuz" ifadesine; 5 firma 1 numaralı teşvikten, 1 firma 4 numaralı teşvikten, 3 firma 7 numaralı teşvikten, 3 firma 9 numaralı teşvikten, 14 firma 10 numaralı teşvikten, 2 firma 13 numaralı teşvikten yararlandıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Günümüz uluslar arası ticaret sisteminde firmaların diğer ülke firmalarıyla rekabet edebilmesi, ancak onlarla eşit koşullarda rekabet etme şansını yakalamalarına bağlıdır. Diğer ülke firmalarına göre dezavantajlı koşullarda üretim ve ihracat yapan firmaların, rakipleriyle başa baş bir rekabete girişebilme olanakları zorlaşmaktadır.

Dışa dönük ve ihracata dayalı kalkınma stratejisini benimseyen ülkemizin bu stratejide başarıya ulaşması için, ihracatın çeşitli politika araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Ancak bu destekleme politikalarının, hem uluslar arası taahhütlerimize ve trendlere hem de ülkemizin koşullarına uygun olacak şekilde belirlenmesi esastır.

Devletin sağlamış olduğu bütün vergi teşviklerinde olduğu gibi ihracata yönelik vergi teşvikleri de ekonomiye büyük katkılar sağlamaktadır. Bununla birlikte, ihracata yönelik vergi teşviki eleştirilere de açık bir konudur. Zira ekonominin her kesimini aynı oranda desteklemek mümkün olmadığından; teşvikler, rekabet eşitsizliğine yol açmakta ve bu teşviklerden istedikleri şekilde yararlanamayan firmalar tarafından ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Koruma ve desteklerle ayakta durmaya alışan firmaların kendilerini geliştirmek ve yenilemek konusunda zorlayıcı bir güç hissetmedikleri bir gerçektir.

Yapılan araştırma sonucunda teorik olarak ihracata yönelik birçok vergi teşvik uygulamaları görünmesine rağmen, pratikte ihracatçı firmalar tarafından yetersiz görünmektedir. Uluslar arası piyasalarda rekabet edebilmek için ihracata yönelik vergi teşvikleri uygulamalarının etkin bir şekilde arttırılması ve kullanılması kaçınılmaz olmuştur.

Araştırma ile ilgili yürütülen anket çalışmasından çıkan sonuçlar şunlardır:

Ankete katılan firmaların %75'i üretim yapan firmalardır. İhracatın artması üretim yapan firmaların artmasına bağlıdır.

İhracat yapan firmaların büyük çoğunluğu sermaye şirketleridir. İhracat yapan firmalar ağırlıklı olarak Avrupa Birliği ülkelerine ihracat yapmaktadır. Bunu Asya ülkeleri izlemektedir. Yüz milyar dolarları yakaladığımız ihracat rakamlarında AB ülkeleri %56 ile ihracatımızda en yüksek paya sahiptir. İhracatta bölgesel bağımlılığın önüne geçilmesi ve sürdürülebilir ihracat altyapısının oluşturulması amacıyla ihraç pazarlarının

çeşitlendirilmesine yönelik yakalanan başarı devam etmektedir. 2004 yılında 1 milyar doların üzerinde ihracat yaptığımız ülke sayısı 14 iken, 2005 yılında 15 ülkeye, 2006 yılında 19 ülkeye, 2007 yılında ise 24 ülkeye ulaşmıştır.

Ankete katılan firmaların %42.9'u dayanıklı tüketim malları sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu firmaları sırası ile giyim-konfeksiyon, hizmet, makine, otomotiv ve diğer sektörler takip etmektedir. Otomotiv sektörü firma sayısı olarak az olmasına rağmen ihracatın lokomotif konumundadır. Otomotiv ana ve yan sanayi ihracatı 2007 yılında toplam ihracatın %17.7'sini oluşturmaktadır. Otomotiv ana ve yan sanayinin toplam imalat sanayi içindeki payı %5 civarındadır. İhracatımızın %86.7'sini sanayi ürünleri, %10.7'sini tarım ürünleri, %2.6'sını madencilik ürünleri oluşturmaktadır.

Ankete katılan firmalar ağırlıklı olarak KOBİ statüsünde olup, genelde 100 kişiden az eleman çalıştıran ve beş yıldan daha az süredir ihracat yapan yeni firmalardır. İhracattan elde edilen cirolar açısından firmalar incelendiğinde %75'inin cirolarının yarısından daha azını ihracattan elde ettikleri görülmektedir. Türkiye'de toplam 1 milyon 800 bin KOBİ bulunmaktadır. Bunların 250 bini imalat sanayinde faaliyet göstermektedir. Ülkemizde KOBİ'lerin sayısı hizmet sektörü de dahil olmak üzere tüm işletmelerin %99.8'ini ve bu işletmelerde toplam istihdamın %76.7'sini oluşturmaktadır.

Ankete katılan firmaların %57'si 2007 yılı ihracat rakamlarını yeterli bulmaktadır. İhracat yapan firmalara teşvik verilmesi gerektiğini düşünen firmaların oranı yaklaşık olarak %92'yi bulmaktadır. 1980 yıllarında 2.910 milyon dolar olan ihracat rakamımız yıllar itibariyle artış göstererek 2000 yılında 27 milyar doları, 2007 yılında da 107 milyar doları bulmuştur.

Türkiye'de ihracata yönelik vergi teşviklerinin yeterliliği konusunda ise olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. Teşvikleri yeterli bulanların oranı yaklaşık %35 iken, firmaların %50'si teşviklerin yetersiz olduğunu savunmaktadır. Kullanılan teşvikler arttıkça ihracat rakamlarının da doğru orantılı bir şekilde arttığı görülmektedir.

Firmaların büyük bir çoğunluğu (%78) teşviklerle ilgili sunulan kredilerin büyük bir kısmından haberdardır. %14'lük bir kısım ise ya hiçbirinden haberdar değildir ya da çok azını bilmektedir. Teşviklerin ekonomik etkilerinin çok fazla olması sebebiyle firmalar teşviklerle ilgili bilgi sahibi olma konusunda özen göstermektedirler.

Firmaların yaklaşık olarak %63'ü uygulamaya konan ihracata yönelik vergi teşvikleri konusunda hızlı bir şekilde bilgi elde ettiklerini ifade etmektedirler. Günümüzde gelişen teknolojiyle beraber artan iletişim araçları (internet) sayesinde firmalar hızlı ve etkin bir şekilde güncel bilgilere ulaşmaktadırlar.

Bütün bu bilgilerin ışığında, Türkiye'de ihracata yönelik faaliyet gösteren firmaların uygulanmakta olan vergi teşviklerinden haberdar olmalarına rağmen bunları yeterli görmemektedirler. Ülke ekonomisinin stabilize olması için ihracat rakamlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Bunu sağlamak için ihracat yapan firmaların ihracata yönelik vergi teşviklerinden etkin ve hızlı bir şekilde daha fazla faydalanması ve devlet bazında ihracata yönelik yapılan teşviklerin artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ABMFUAR, (2005), [http://www.abm-istanbul.org/tr/content.asp?PID=%7B9C89FCEF-CFB1-4420-85EB8683705ED206%7D&PT=FUAR%20TE%C5%9EVC4%B0KLER%C4%B0NDE%20\(2004/6%20SAYILI%20TEBL%C4%B0%C4%9E\)%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LECEK%20HUSUSLAR](http://www.abm-istanbul.org/tr/content.asp?PID=%7B9C89FCEF-CFB1-4420-85EB8683705ED206%7D&PT=FUAR%20TE%C5%9EVC4%B0KLER%C4%B0NDE%20(2004/6%20SAYILI%20TEBL%C4%B0%C4%9E)%20D%C4%B0KKAT%20ED%C4%B0LECEK%20HUSUSLAR) (15/05/2008)
- AKTAN, Can (2005), “Plütokrazi ve Teşvik Kollamacılık”, http://www.canaktan.org/din_ahlak/ahlak/rant_kollama/plutokrazi.htm, 07/06/2008.
- ALTINHABER (2007), http://altinhaber.com/index.php?option=com_content&task=view&id=568&Itemid=30, , 14/05/2008.
- ALTUNYALDIZ, Ziya ve BAŞER, Feridun, (1999), “Türkiye ve Avrupa Birliğinde Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları”, **İKV Dergisi**, Sayı 143, Ocak, Nisan.
- ALTUNYALDIZ, Ziya(1999), **Türkiye ve AB’de Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları**, İTKİB Yayını, Sayı:62, Şubat, s. 46.
- BALYEMEZ, Bülent (2008), **Paradoks, ekonomi, sosyoloji ve politika e-dergisi**, ISSN 1305-7979, Yıl:4 Sayı:1, <http://www.paradoks.org>, 12/05/2008.
- BERKSOY, Taner (1983), **Az Gelişmiş Ülkelerde İhracata Yönelik Sanayileşme**, Belge Yayınları, Ankara.
- BİLGİN, Mualla (1998), **Sorularla İhracatı Teşvik Mevzuatı**, Doğan Ofset Matbaacılık, İstanbul.
- CEVAHİR, Hatice (2007), **Türkiye’de İhracat Teşviklerinin Etkinliği**, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CRICK, Dave and CHAUDHRY, Shiv (2000), “UK SMEs Awareness, Use, and Perceptions of Selected Government Export Assistance: An Investigation Into The Effect of Ethnicity”, **International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research**, Vol. 6, No.2, s. 77.

- ÇİLOĞLU, İsmail (1997), “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Hazine Dergisi**,
<http://www.hazine.gov.tr/makaleler/iciloğlu>, 05.01. 2008.
- DEİK(2008), http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_CokTarafliKuruluslar.aspx?ctID=15&IKID=10, 10/06/2008
- DPT (2008), http://_ekutup.dpt.gov.tr/teg/2008/07/tiv.3.xls .10/04/2008
- DTM (2006,a), <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=76&icerikID=58&dil=TR>)
- DTM (2006,b), <http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detaymvzt&yayinID=791&icerikID=893&dil=TR>, 13/05/2008.
- Devlet Yardımları Özel İhtisas Komisyonu Raporu Taslağı (2005),
http://plan9.dpt.gov.tr/_oik05_devletyardimlari/raportaslagi.doc., 13/05/2008.
- DOĞAN, D. Mehmet (1981), **Büyük Türkçe Sözlük**, Birlik Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- DPT (2008), <http://www.dpt.gov.tr/arama/kutup/sonuc.asp>, 10/03/2008.
- DURAN, Mustafa (2006), “Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları”,
Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü,
http://www.hazine.gov.tr/arastirma_inceleme/ar_inc_33.pdf,18/06/2008.
- EBSO (2008), http://www.ebso.org.tr/kurumsal/index.php?sayfa_no=502, 08/06/2008.
- EXIMBANK (2005), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm,
10/06/2008.
- EXIMBANK (2008, a), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbank.htm,
08/06/2008.
- EXIMBANK (2008, b), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm,
18.06.2008
- EXIMBANK (2008, c), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/dvzkazhzm.htm,
09/06/2008

Eximbank Faaliyet Raporu, 2004. www.eximbank.com.tr, 18/05/2008.

GÜNDÜZ, Nahit (2002), **Vergi Teşvik Önlemleri** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÜRSOY, Yaser (2002), **Dış Ticaret Muhasebesi Bilanço**, (Yıl:4 Sayı:40, Kasım, 2002), s. 24, 25.

Hariçte İşleme Rejimi Tebliği, (Sayı:2000/8, Madde:2), <http://www.mevzuat.net/demo/ihracat/ihr200008.htm>, 10/06/2008.

HOROZ, Yeşim (2006), **İhracata Yönelik Vergi Teşvikleri ve Türkiye Uygulaması**, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<http://www.igeme.org.tr/stats/index.cfm>, 20.08.2008.

İNCEKARA, Ahmet (1995), **Türkiye’de Teşvik Sistemi**, İTO, İstanbul.

İTKİB (2008), http://www.itkib.org.tr/mevzuat/ihracat/diib_menu_3.htm, 09/06/2008.

İzmir Ticaret Odası (1993), **Türkiye’de Yatırımların ve İhracatın Teşviki (Sorunlar-Öneriler)**, İzmir.

MÜSİAD (2006), www.musiad.org.tr/detay.asp?ide=197, 15 Mayıs 2008.

OKTAR, Kemal (2008), **Özel Tüketim Vergisi Yorum ve Açıklamaları**, Savaş Yayınları, Temmuz 2008.

OKTAR, Kemal (2002), “Dahilde İşleme Rejimi”, **Dış Ticaret Dergisi**, sy. 4, (Temmuz-Ağustos), s. 47.

ORHAN, Ayhan(2005), **Serbest Bölgelerin Sağladığı Avantajlar: KOSBAŞ Örneği**, <http://sbe.kou.edu.tr/kosbed/dergi%2005/orhan.pdf>, 15/04/2008.

ÖZDEMİR, H. İbrahim (2005), **DiİB Sahibi İmalatçılarda ÖTV Tahsil Edilmeksizin Mal Teslim Edebilme İmkânı Sağlanmalıdır**, Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, Sayı 205, s. 167-172.

Resmi Gazete, 30.07.2002, 24831.

SEVİĞ, Veysi, Referans Dergisi Tarih: 10:16:49 08.08.2008

- SEYMEN, Dilek, <http://www.deu.edu.tr/userweb/dilek.seymen/dosyalar/ihracatta%20Devlet.pdf> 11/07/2008.
- SİVEREKLİ, Demircan Esra (2003), Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003, ss. 97-116.
- STB (2003), www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=1874, 16 Haziran 2008.
- ŞAHİN, Arif (2000), **İhracata Yönelik Finansman Araçları**, Aralık 2000, İGEME
- ŞAHİN, Arif (2004), <http://altinhaber.com> 16 Kasım 2007, 01/04/2008.
- ŞENALP, Şükrü (2004), **Zorunlu İhracat Giderleri Belgelendirilebilir mi?**, http://www.alomaliye.com/sukru_senalp_zorunlu.htm, 15.12.2006
- TURAN, Süleyman http://www.alomaliye.com/2007/suleyman_turan_otvihr.htm,
- TÜİK , (2008), <http://www.igeme.org.tr/stats/index.cfm>, 12/05/2008
- TURKISH EXPORTER (2008), <http://www.turkishexporters.net>, 09/06/2008
- UZAY, Nisfet (2002), **İhracatı Teşvik Politikalarının Etkinliği: Kayseri İmalat Sanayi Örneği**, Kayseri Ticaret Odası.
- ÜNLÜTÜRK E, M. Sondoğan, G. Çalışkan, A. Özdilek ve K. T. Oktay, (22/12/2007), http://enm.blogcu.com/devletin-isletmelere-verdigi-tesvikler-amaclari-araclari-ve-yatirim-kararlarina-etkileri_4856091.html, 10/06/2008
- VİKİPEDİ (2008), http://tr.wikipedia.org/wiki/Te%C5%9Fvik_Sistemi, 10.06.2008
- WELLS, L. T. - Allen, Nancy J. ve diğerleri (2001), **Using Tax Incentives to Compete for Foreign Investment**, FIAS, 2001, s. 51.

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Sakarya' da dünyaya gelen Korhan GÜNAY, 1999 yılında Sakarya Anadolu lisesinden mezun olmuştur. Aynı sene Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Fakültesine başlayıp, 2004 senesinde mezun olmuştur. 2005 senesinde Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimine başlamıştır.